ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ИЖТИМОИЙ-ИҚТИСОДИЙ ГАЗЕТАСИ

ҚИШЛОҚ ҲАЁТИ

1974 йил 1 январдан чиқа бошлаган

1996 йил 13 сентябрь ЖУМА № 70 (5.742) сотувда эркин нархда

МУАССИСЛАР ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ҚИШЛОҚ ХЎЖАЛИК ВАЗИРЛИГИ, «ЎЗМЕВАСАБЗАВОТУЗУМСАНОАТ» УЮШМАСИ

Оқ олтин — 96

БЎКАЛИКЛАР ЕНГ ШИМАРИШДИ

Куни кеча Бўка туманида пахта терими мавсуми бошланишига бағишланган оқ олтин карвони бўлиб ўтди. Жорий йилнинг дастлабки ҳосили ортилган тележкалар пахта тозалаш заводи дарвозасидан кира бошлади. Ҳа, бўкалик пахтакорлар учун ҳам ҳал қилувчи мавсум бошланди. Эндиги вазифа етиштирилган оқ олтинни нест-нобуд қилмасдан қисқа муддатда йиғиштириб олишдир.

Бу вазифани заршунослар тўғри тушунганликлари боис мавсумга пухта тайёргарлик кўрилди. Хирмонжойлар, тарозилар, теримчиларга этаклар ўз вақтида тахт қилиб қўйилди. Бу ишда айниқса, Вазирлар Маҳкамасининг жорий йилги йиғимтеримни уюшқоқлик билан ўтказиш тўғрисидаги қарори дастуриламал бўлиб хизмат қилди.

Бўкалик заршунослар бу йил давлатга 42 минг тонна қимматбаҳо саноат хом ашёси сотишлари керак. Деҳқонларнинг йил давомида қилган фидокорона меҳнатлари натижасида далаларда мўл ҳосил етиштирилди. Айни пайтда пайкалларда теримчилар баҳси қизғин паллага кирмоқда. Уларнинг ҳар бири кунига 40-50 килограммдан пахта териб, хирмонга барака киритишмоқда. Суръат кундан-кунга ошиб бормоқда. Агар далаларга зангори кемалар чиқса, кунлик ўсиш янада ортади. «Бўстон» хўжалиги аъзолари туманда карвонбошилик қилишмоқда.

— Теримга пухта тайёргарлик кўрилган ҳолда киришилди, — дейди хўжалик раҳбари Юсуф Валиев. — Эндиги вазифа бор куч, техника, имкониятни ишга солиб, ҳосилни ўз вақтида йиғиштириб олишдир. Бунинг учун бизда ҳамма шарт-шароит мавжуд. Далаларда етарлича ҳосил тўпланган.

Ҳ.БОЛТАЕВ.

СУРАТЛАРДА: 1. «Бўстон» хўжалиги раҳбари Юсуф Валиев тракторчи Алижон Бойтўраевни янги мавсум билан табрикламоқда. 2. Пахта заводи дарвозасидан оқ олтин ортилган тележкалар кирмоқда. 3. Жорий йилнинг дастлабки хирмонлари .

Ҳ.АВВАЛОВ олган суратлар.

МАШИНА ТЕРИМИГА ҲОЗИРЛИК

Сирдарё вилояти пахтакорлари 325 минг тонналик хирмон уйиш иштиёқида астойдил меҳнат қилмоқда. Ҳосилнинг асосий қисми — 60 фоизини машинада териб олиш мўлжалланган. Бу эса далани машина теримига ўз вақтида мослаш, ғўза баргини сифатли тўктиришни тақозо этади. Ўтган йили агротехника талабларига риоя қилинмагани сабабли аксарият майдонларда дефолиация икки марта ўтказилган, натижада пахта терими кечиккан эди. Энди бу хатолар такрорланмаслиги керак. Боёвут туманидаги «1-Боёвут» жамоа хўжалигида ана шу масалаларга бағишланган семинар-кенгаш ўтказилди. Унда вилоят туманлари ҳокимлари, деҳқончилик-саноат мажмуи, агрохимия хизмати ва бошқа алоқадор идора ҳамда бошқармалар раҳбарлари қатнашди.

Семинар иштирокчилари ғўза баргини сифатли тўктириш усуллари билан танишдилар. Мавжуд пуркагичларнинг узлуксиз ишлашини таъминлаш, техника хавфсизлиги каби масалаларга алоҳида эътибор қаратилди.

Кенгашда вилоят ҳокими Ғ.Ҳасанов сўзга чиқди.

(ЎзА)

АГРЕГАТЛАР ШАЙ

ПАХТАОБОД туманидаги «Маданият» зироатчилик фирмаси механизаторлари Бахтиёр Эминов, Абдуҳалил Қорабоев, Аҳмаджон Содиқов, Маҳмуджон Назиров мавсумда 200 тоннадан пахта териб бериш мажбуриятини олишди. Улар бунинг учун пахта териш агрегатларини теримга пухта тайёрлаб, ҳамкасбларига намуна бўлишди.

Зироатчилик фирмасида 25 та тўрт қаторли пахта териш машинаси туримга бекаму кўст шай қилиб қўйилган. Пахтакорлар 900 гектар, яъни пахта майдонининг тенг ярмини машиналар ёрдамида териб олишни мўлжаллашмоқда.

«Маданият» зироатчилик фирмаси раиси Қодиржон Болтабоевнинг гапига қараганда, хўжалик меҳнаткашлари ҳар гектардан 30 центнердан ҳосил кўтариб, сентябрь ойидаёқ режани уддалашга аҳд қилишган. Хўжаликда белгиланган маррани ўз вақтида забт этиш мақсадида махсус қўллаб-қувватлаш дастури ҳам ишлаб чиқилди. Дастурга мувофиқ, илғор теримчилар, механизаторлар, бригада ва бўлимларга турли мукофотлар бериб борилади.

ҒАЛАБА СУРУРИ

Олтинкўл туманидаги «Намуна» жамоа хўжалигининг Асалхон Расулова бошлиқ 4-бригадаси пахтакорлари республикада биринчилар қатори йиллик пахта тайёрлаш режасини бажардилар. Қабул пунктларига 170 тонна оқ олтин топширилиб, ҳосилдорлик гектар бошига 45,6 центнерни ташкил этди.

— Плёнка остига экилган пахтанинг 39 гектарини териш билан 11 иш кунида ғалабага эришдик, — дейди бригада бошлиғи Асалхон Расулова. — Ҳали 17 гектар майдондаги пахтага қўл теккани йўқ.

Биргада азаматлари эрта баҳорда яхши ният билан 56 гектар ерга (шундан 40 гектари плёнка остига) чигит қадаган эдилар, ғўза юқори агротехника талаблари асосида парвариш этилганидан мўл-кўл ҳосил етиштирилди.

Ғолиб пахтакорлар ялпи ҳосилни 308 тоннага, ҳосилдорликни 55 центнерга, плёнка остида экилган пахта ҳосилдорлигини эса 60 центнерга етказишга аҳд қилиб, йиғим-терим ишларини авж олдирмоқдалар.

Зафар қучган заршунослар Ўзбекистон агросаноат мажмуи ходимлари касаба уюшмаси Марказий қўмитаси томонидан санаторий ва курортларга дам олиш учун 5 та бепул йўлланма ва пул мукофоти билан тақдирландилар.

А. ҚОДИРОВА.

ФАОЛЛАР ЙИҒИЛИШИ

Навоий вилояти фаолларининг йиғилиши бўлди. Унда Президент Ислом Каримов республика Олий Мажлиси олтинчи сессиясида сўзлаган нутқида ўртага қўйган вазифалар ва вилоятни ижтимоий-иқтисодий ривожлантириш саккиз ойлик якунлари муҳокама этилди.

Йиғилишда ўтган вақт мобайнида саноат маҳсулоти ва халқ истеъмоли моллари ишлаб чиқариш суръати ортганлиги қайд этилиш билан бирга, бу борадаги имкониятлардан тўлиқ фойдаланилмаётганига эътибор қаратилди. Талаб ва сифатга етарли эътибор берилмаётгани сабабли «Навоийазот» ишлаб чиқариш бирлашмаси, «Ғозғонмармар», «Нуротамармар» корхоналари ҳамда «Лангаркон» бошқармасида тайёрланган маҳсулотлар тўпланиб қолганлиги таъкидланди. Йиғилишда, шунингдек, пахта йиғим-теримига пухта тайёргарлик кўриш, ҳосилни ўз вақтида нобудгарчиликсиз йиғиштириб олиш масалалари ҳам кўриб чиқилди.

Йиғилишда республика Бош вазирининг ўринбосари, «Ўзистиқболстат» давлат қўмитаси раиси У. Исмоилов сўзга чиқди.

(ЎзА).

МАРРАДАН ЎЗГАНЛАР

ШОВОТ туманидаги Комилжон Отаниёзов номли жамоа хўжалиги пудратчиси Одилбек Кенжаев Хоразм вилоятида биринчи бўлиб пахта тайёрлаш топшириғини бажарди. У оила аъзолари билан бирга қисқа фурсатда — ўн кун ичида 1 минг 800 килограмм пахта териб топширди. Ҳосилдорлик биринчи теримдаёқ 30 центнерга етди.

***

ХЎЖАЙЛИ туманидаги «Оқ олтин» фермерлар уюшмаси деҳқони Қамқа Бисенова Қорақалпоғистон Республикасида биринчи бўлиб пахта тайёрлаш буюртмасини бажарди. Оилавий фермер қабул пунктига 4 минг 400 килограмм юқори сифатли хомашё топширди. Ҳосилдорлик 22 центнерни ташкил этди. Фермер яна шунча ҳосил йиғиштириб олишга аҳд қилди.

ИККИ МУҲИМ ВАЗИФА

Тармоқ таҳлили

Диёримизда олтин куз. Бободеҳқон орзиқиб кутган дамлар келди. Куз ҳосил йиғиштириш фасли бўлса-да, деҳқон олдида яна бир муҳим вазифа турибди. Кузги ғаллани экиш пайти етди. Уруғликни вақтида заминга қадаб совуқ кунлар бошлангунча ундириб олган ғаллакор баракали хосил ундиради. Бунга эришиш учун ҳаракатни шу кунларда бошлаш лозим.

Ҳа, айни дамлар мамлакатимиз қишлоқ хўжалигида энг долзарб, масъулиятли палладир. Бу ҳақда Ўзбекистон Республикаси Қишлоқ хўжалик вазирлигида ўтган қўшма ҳайъат мажлисида алоҳида таъкидланди. Унда Вазирлар Маҳкамасининг пахта йиғимтеримини намунали ўтказиш, дон етиштиришга эътиборни кучайтириш юзасидан қабул қилган қарорларнинг қандай бажарилаётганлиги муҳокама қилинди.

Мана, сентябрь ойининг қарийб ярми ўтди. Олдимизда талай вазифалар бор. Йиғим-терим мавсумига жадал киришмоғимиз даркор. Йўқса, пешона тери, катта харажатлар эвазига етилган оқ олтинимизнинг бир қисмини бой беришимиз мумкин. Бундай дейишимиз боиси, мутахассисларнинг кузатишича, октябрь ойининг биринчи ўн кунлигида ҳарорат пасайиши кутилмоқда.

Бултур йўл қўйилган хатолар, айниқса режани уддалай олмаган хўжалик ва туман раҳбарларига сабоқ бўлиши жоиз. Чунки, баъзи мутасаддиларнинг вазифасига масъулиятсизлиги натижасида 100 минг тонна пахтани йиғиштириб ололмадик, Оқибатда миллионлаб сўм даромад йўқотилди. Энди бундай уволгарчиликка йўл қўйиш мумкин эмас.

Одамлар яхши ишлаб кунгилдагидек дам олишга шароит яратилган жойда кунлик кўрсаткичлар юқори бўлиши ҳар бир мутахассис ва етакчига яхши аён. Афсуски, шийпонларни таъмирлаш, уларни керакли ашёлар билан жиҳозлашга кўп жойда етарли аҳамият берилмаётир. Масалан, Жиззах вилоятидаги дала шийпонларининг атиги 20 фоизида ичимлик суви таъминоти масаласи ҳал этилган. Шунингдек, Сирдарёда ҳам бу борадаги аҳволни қониқарли деб бўлмайди.

Ҳозир саноқли кунларда камчиликларни бартараф этиб, ишни тезлаттан ютади. Негаки, юзлаб пахта териш ва кўсак чувиш техникаси ҳанузгача шай қилинмаган. Хом ашёнинг асосий қисми машиналарда териладиган Сирдарё, Қашқадарё, Навоий ва Сурхондарё вилоятларида мавжуд техниканинг 55—70 фоизи созланган, холос. Бунинг устига таъмирланаётган машина ва механизмларнинг барини сифатли деб бўлмайди.

Бу юмушлар ўнинчи сентябргача тугалланиши лозим эди. Вазирлар Маҳкамаси қабул қилган қарорда муддат аниқ-равшан ёзиб қўйилган. Лекин қатор хўжаликларда таъмирлаш ишлари пайсалга солинаяпти. Устига-устак баъзи вилоятларга керакли эҳтиёт қисмлар етказиб берилаётганига қарамай, ишда силжиш сезилмаётир.

Сўнгги беш йиллик кўрсаткичлар, таҳлиллар шуни кўрсатадики, олдинги йилларга қараганда бу йил ҳар туп ғўза ярим кўрак кўп ҳосил туккан. Демак, Ўзбекистонинг мўлжалдаги улкан пахта хирмонини тиклаш имконияти мавжуд. Теримчи ҳар беш кунда ҳақини олиб турса, меҳнат қилишга зарур шароит яратилса, ғайрати ошади. Мўмайгина даромадли бўлиб қолишга интилади.

Ўрни келганда шуни эслаб ўтиш жоиз, Вазирлар Маҳкамаси қарорида қўлда терилган бир кило пахтага камида 2 сўм тўлаш кўрсатилган. Бироқ баъзи хўжаликларда мазкур қарорга амал қилинмаётир. Хатирчи туманидаги «Зарафшон» хўжалигида бир ярим сўм белгиланган. Бошқа жойларда икки сўм ва ундан кўп пул тўлансаю, у ерда паст бўлса теримга иштиёқ сусаймайдими? Айрим жамоалар эса терилган пахтани вақтида заводга топширишмаяпти. Пировардида банкдан пул олишда узилишларга йўл қўйилаяпти.

Ғалла — ризқ-рўзимиз, ҳаётимиз манбаи. Омборлар ўз донимизга тўлганига нима етсин. Ҳосилдорликни йилдан-йилга ошириб мамлакатимизда ғалла мустақиллигини таъминлашга ҳисса қўшиш ғаллакорларнинг муқаддас бурчи. Масъулиятни чуқур ҳис этиб ишлар ташкил этилаётган жамоаларда сара уруғлик жамғарилиб, мўл ҳосилга замин ҳозирланган.

Аммо республикамизнинг қатор туман ва хўжаликларида етарли миқдорда уруғлик тайёрланмаганлиги ташвишли ҳолдир. Ғалла ўрим-йиғими давридаёқ «уруғлик ғамланглар, давлат бир тонна ҳам ажратмайди» деб қайта-қайта таъкидланган эди. Шунга қарамай кўп жойда бунга жиддий ёндошилмади. Эндиликда уруғлик излаб оворагарчиликлар давом этмоқда.

Вақт эса ўтаяпти. Ўн бешинчи сентябрдан суғориладиган майдонларда кузги дон экиш бошланади. Тадбир муддатида якунланмаса аввалги йиллардагидек кеч унган уруғлик нимжон бўлади, совуққа бардош бермайди.

Кишини ранжитадиган яна бир томони шундаки, нотўғри маълумот бериш ҳамон учрайди. Шундай ахборот бериб қутулдим, деб юрганлар ўзларини алдашаётганини ўйлашмасмикин? Масалан, шунча тонна уруғлик дориланди, деган ҳисобот жўнатишади. Ваҳоланки, суриштирсангиз ўша хўжаликларда дори ва дорилайдиган мосламаларнинг ўзи йўқ.

Деҳқончилик шудгорлашдан бошланади. Заминни ардоқлаган, мўл ҳосил етиштиришни ўйлаган деҳқон уни экиндан бўшаши биланоқ ҳайдайди, дам беради. Таассуфки, қатор вилоятларда ерни шудгорлаш ночор аҳволда. Мавжуд 13,5 минг трактордан атиги 2200 таси ишлатилмоқда.

Экин майдони катта Қорақалпоғистонда борйўғи ўн уч ярим минг гектар ер ҳайдалган. Бу аҳволда кузги дон экиш ишлари чўзилиб кетади-ку! Наҳотки, мутасаддилар бундан ташвишланишмайди? Қолаверса, пахта териш машиналарини созлаш ҳам чўзилаяпти. Ваҳоланки, Қорақалпоғистонда 140 минг тонна оқ олтинни техника ёрдамида саранжомлаш режалаштирилган.

Бухоро вилоятида ҳам ҳайдов тракторларининг фақат 59 фоизи тайёр. Уч минг тонна уруғлик етишмайди. Тезда бунинг чораси кўрилмаса эргага аттанг деб қолинади. Ундан наф йўқ.

Жиззахликлар шу кунгача 100 минг гектарга яқин ерни шудгорлашмаган. Унинг 35 минг гектари суғориладиган майдонлардир. Ахир, шунча жой қачон шудгор қилинади-ю қачон уруғлик ташланади? Шу каби камчилик ва уруғлик етишмовчилиги Навоий, Наманган, Самарқанд, Сирдарё ва Тошкент вилоятларида ҳам мавжуд. Бугуннинг асосий вазифаси қўшма ҳайъатда айтиб ўтилган нуқсонларга барҳам бериш учун зудлик билан чора-тадбирлар кўришдир.

Вазият шуни тақозо этаётир.

Шуни мамнуният билан қайд этиш даркор, республикамиз раҳбарияти ғаллачиликни ривожлантиришга доимий эътибор қаратган. Уруғлик сифати ҳосил тақдирини белгилайди. Сифатли уруғлик тайёрлашни йўлга қўйиш мақсадида республиканинг 75 минг гектар ерига бундан буён олий нав уруғлик экилади. Ҳар бир вилоятда уруғчилик хўжаликлари ташкил этилади.

Озуқа жамғариш ҳам шу куннинг долзарб юмушларидан. Октябрь ойи совуқ келишини ҳисобга олиб макка ўримини сентябрь ойидаёқ тугаллаш керак. Чунки совуқ урган макка сифатсиз бўлиб қолади, таъми қолмайди, мол емайди. Емиш чиқитга чиқмаслиги учун ғанимат кунларда уни саранжомлаш даркор.

Кенгайтирилган ҳайъатда Қорақалпоғистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси Раисининг биринчи ўринбосари, вилоятлар ҳокимларининг қишлоқ хўжалик бўйича ўринбосарлари шу кунларда олиб борилаётган ишлар ҳақида ахборот бердилар.

Пахта йиғим-терими ва кузги дон экишга тайёргарликнинг бориши, дала шийпонларини талабга мос равишда ҳозирлаш, уларни сифатли ичимлик суви билан таъминлаш масаласи, мавжуд техниканинг аҳволи тўғрисида Ўзбекистон Республикаси Қишлоқ хўжалик вазири М. Жуманиёзов, Соғлиқни сақлаш вазири Ш. Каримов ва «Ўзқишлоқхўжаликтаъминоттузатиш» давлат-ширкат қўмитаси раиси Т. Жабборовнинг ахборотлари тингланди.

Йиғилишда тегишли қарор қабул қилинди. Унда вилоят ҳокимликлари ва мутасадди ташкилот раҳбарларига йиғирманчи сентябргача дала шийпонларини таъмирлаш топширилди.

Шунингдек, тезда уруғлик масаласини ҳал этиб кузги дон экиш ишларини муддатида якунлаш, вақтни бой бермай маккани ўриб олиш қайта-қайта уқтирилди ва йўл-йўриқлар кўрсатилди. Ниҳоят, тегишли ташкилот ва идоралар раҳбарлари зиммасига пул ва ёнилғи-мойлаш материалларида узилиш бўлмаслиги, автодўконлар мунтазам пахтакорлар хизматида бўлиши, рўзғорга керакли озиқ-овқат маҳсулотларини узлуксиз етказиб бериш топшириғи юкланди.

Мажлисни Ўзбекистон Республикаси Бош вазирининг ўринбосари Р. Гиниятуллин олиб борди.

Равшан БОБОМУҲАМЕДОВ, «Қишлоқ ҳаёти» мухбири.

МАТБУОТ СЎЗИНИНГ ТАЪСИРИ

«Жорий йилнинг ярим йиллигида 407 насос электр билан ишлашга ўтказилиши лозим эди. Лекин бу борадаги топшириқ атиги 4,4 фоизга бажарилди. Бандихон, Бойсун, Музрабод туманлари хўжаликларида жорий йилда бирорта ҳам насос электр билан ишлашга ўтказилмаган. Ёнилғи маҳсулотларидан хўжасизларча фойдаланиш оқибатида у белгиланганидан анча кўп сарфланмоқда. Жумладан, Музрабод туманида белгиланган фондга нисбатан 1000 тоннадан ортиқ, Шеробод туманида 600 тоннадан кўп дизел ёнилғиси ишлатилган».

Ушбу сатрларни «Қишлоқ ҳаёти» рўзномасининг 1996 йил 2 июль сонида босилган «Ёнилғидан оқилона фойдаланилаяптими?» сарлавҳали танқидий мақоладан келтирдик. Унда республикадаги баъзи вилоятлар ва Қишлоқ хўжалиги вазирлиги тизимига кирувчи айрим бирлашмаларда ёнилғи-энергетика ресурсларидан тежаб-тергаб фойдаланишга етарли эътибор берилмаётганлиги, исрофгарчиликка йўл қўйилаётганлиги рўй-рост очиб ташланганди.

Куни кеча таҳририят «Ёнилғидан оқилона фойдаланилаяптими?» сарлавҳали танқидий мақолага Сурхондарё вилоят ҳокими Ж. Нoралиев имзоси билан жавоб хати олди. Унда шундай дейилади:

«Мақола вилоят ҳокимлигининг ёнилғи-энергетика манбаларини тежаш комиссияси йиғилишида кўриб чиқилди.

Кўрсатилган камчиликларни бартараф этиш бўйича аниқ чора-тадбирлар белгиланди. Туман, шаҳар ҳокимликларига ҳамда вилоят ташкилотлари раҳбарларига дизель ёнилғисидаги насосларни электр билан ишлашга ўтказиш, кузги-қишки мавсумда электр энергиясидан тежамкорлик билан фойдаланиш масалаларига жиддий эътибор бериш кўрсатиб ўтилди.

Хўжалик раҳбарлари нефть маҳсулотларини сақлаш ва ундан фойдаланишдаги камчиликлари учун огоҳлантирилди.

Мазкур масалада ўз вазифаларига совуққонлик муносабатида бўлганликлари сабабли Термиз тумани «Дўстлик» деҳқон-фермер хўжалиги ҳисобчиси Б. Норқулов, автогараж нозими Б. Тиляпов, «Намуна» жамоа хўжалигининг гараж мудири С. Алланазаровлар эгаллаб турган вазифаларидан озод этилди. Инженер-техник ходимлар ва ҳайдовчиларга нисбатан маъмурий жазо қўлланилди.

Ёнилғи-мойлаш материалларини меъёридан ортиқча сарф қилган айбдор шахслардан 21453 сўм ундириб олинди.

Республика ёнилғи-энергетика манбаларини тежаш комиссиясининг ушбу масала бўйича қабул қилган йиғилиш қарорининг бажарилиши вилоят ҳокимлиги назоратига олинди.

Вилоят ҳокими Ж. НОРАЛИЕВ.

Ўзбекистон Республикасининг қонуни

СЕЛЕКЦИЯ ЮТУҚЛАРИ ТЎҒРИСИДА

I. Умумий қоидалар

1-модда. Асосий тушунчалар

Ушбу Қонунда қуйидаги асосий тушунчалар қўлланилмоқда:

«селекция ютуғи» — ўсимликлар нави, ҳайвонлар зоти;

«нав» — ўсимликлар гуруҳи бўлиб, у наслдан-наслга барқарор ўтувчи, муайян генотип ёки генотиплар комбинациясини бошқалардан ажратиб турувчи белгиларга қараб аниқланади ва айни бир ботаник таксондаги бошқа ўсимликлар гуруҳидан бир ёки бир неча белгилари билан фарқланади. Клон, линия, биринчи авлод дурагайи, популяция навнинг муҳофаза қилинадиган объектларидир;

«зот» — генетик жиҳатдан ўзаро боғлиқ биологик ва морфологик хусусиятлари ҳамда белгиларига қараб аниқланадиган ҳайвонлар (шу жумладан, паррандалар, ҳашаротлар, ипак қурти) ёки уларнинг дурагайлари гуруҳи бўлиб, бу хусусиятлар ҳамда белгиларнинг айримлари муайян гуруҳгагина хос бўлиб, уни ҳайвонларнинг бошқа гуруҳларидан фарқлаб туради. Зот гуруҳи, зот ичидаги тип (зонал тип), завод типи, завод линияси, зот оиласи, партеноклонлар, линиялар, дурагайлар зотнинг муҳофаза қилинадиган объектларидир;

«аризачи» — патент ёки гувоҳнома бериш ҳақида талабнома топширган жисмоний ёхуд юридик шахс;

«патент эгаси» — селекция ютуғининг эгаси бўлиб, унинг мулк ҳуқуқи ҳимоя ҳужжатига (патент ёки гувоҳномага) асосланади;

«патентга эгалик қилувчи» — селекция ютуғининг эгаси бўлиб, унинг мулк ҳуқуқи патентга асосланади;

«гувоҳномага эгалик қилувчи» — селекция ютуғининг эгаси бўлиб, унинг мулк ҳуқуқи гувоҳномага асосланади;

«иш берувчи» — селекция ютуғини яратиш тўғрисида топшириқ берган ва бу топшириқ бажарилишини пул билан таъминлайдиган жисмоний ёки юридик шахс;

«лицензиар» — селекция ютуғига тааллуқли ҳимоя ҳужжатининг эгаси бўлган жисмоний ёки юридик шахс;

«лицензиат» — лицензиардан селекция ютуғидан лицензия шартномаси асосида фойдаланиш ҳуқуқини олган жисмоний ёки юридик шахс.

2-модда. Селекция ютуқлари тўғрисидаги қонун ҳужжатлари

Селекция ютуқлари тўғрисидаги қонун ҳужжатлари ушбу Қонун ва селекция ютуқларини яратиш, ҳимоя қилиш ва улардан фойдаланиш билан боғлиқ муносабатларни тартибга солиб турувчи бошқа қонун ҳужжатларидан иборатдир.

Бошқа давлатларнинг юридик шахслари ва фуқаролари, фуқаролиги бўлмаган шахслар ушбу Қонунда назарда тутилган ҳуқуқлардан фойдаланади.

Башарти Ўзбекистон Республикасининг халқаро шартномаларида селекция ютуқлари тўғрисидаги қонун ҳужжатларида назарда тутилганидан бошқача қоидалар белгиланган бўлса, халқаро шартнома қоидалари қўлланади.

3-модда. Селекция ютуқларини ҳимоя қилишнинг ташкилий асослари

Ўзбекистон Республикасининг Давлат патент идораси (матнда бундан кейин Патент идораси деб юритилади) селекция ютуқларини ҳуқуқий жиҳатдан ҳимоя қилиш соҳасидаги давлат сиёсатини амалга оширади.

Патент идораси селекция ютуқларига патентлар ва гувоҳномалар бериш ҳақидаги талабномаларни қабул қилиб олади ҳамда кўриб чиқади, селекция ютуқлари бўйича расмий экспертиза ўтказади, Селекция ютуқлари давлат реестрини юритади (матнда бундан кейин Давлат реестри деб аталади), ҳимоя ҳужжатлари беради, талабнома материаллари ва Ўзбекистон Республикасида рўйхатга олиниб, ҳимоя қилинаётган селекция ютуқлари ҳақидаги маълумотларни расмий равишда эълон қилади, ушбу Қонунни қўлланиш ҳақида қоида ва тушунтиришлар чиқаради.

Ўзбекистон Республикаси Қишлоқ хўжалиги вазирлиги Қишлоқ хўжалик экинлари навларини синаш давлат комиссияси, Чорва наслчилиги бўйича бош давлат инспекцияси (матнда бундан кейин ихтисослаштирилган ташкилотлар дейилади) селекция ютуқларидан хўжаликда фойдаланиш соҳасидаги давлат сиёсатини амалга оширадилар, талабномада кўрсатилган селекция ютуқларининг ҳимояга лаёқатлилиги экспертизасини ўтказадилар.

II. ҲУҚУҚ СУБЪЕКТЛАРИ

4-модда. Ўсимлик нави ёки ҳайвон зотининг селекциячиси

Ўзининг ижодий меҳнати билан ўсимлик нави ёки ҳайвон зотини яратган (аниқлаган ёки чиқарган) жисмоний шахс ўсимлик нави ёки ҳайвон зотининг селекциячиси деб ҳисобланади.

Башарти селекция ютуғини яратишда бир неча жисмоний шахс иштирок этган бўлса, уларнинг ҳаммаси селекциячи деб ҳисобланади. Селекциячиларга тегишли бўлган ҳуқуқлардан фойдаланиш тартиби улар ўртасидаги битимга биноан белгиланади.

Селекциячининг муаллифлик ҳуқуқи бошқага ўтказилмайдиган шахсий ҳуқуқ бўлиб, муддатсиз ҳимоя қилинади.

Селекциячининг муаллифлигини ўзлаштириб олиш, уни ҳаммуаллифликка мажбур қилиш қонунга мувофиқ жавобгарликка тортишга сабаб бўлади.

Селекциячининг муаллифлигига доир низолар суд тартибида ҳал этилади.

Селекциячи ҳимоя ҳужжати бериш ҳақидаги талабномада, ҳимоя ҳужжатида ва селекция ютуғи хусусида эълон қилинадиган барча материалларда ўз номи кўрсатилишини талаб қилиш ҳуқуқига эга.

Патент идораси патент эгаси бўлмаган ҳар бир селекциячига муаллифлик ҳуқуқини, шунингдек, селекция ютуғидан фойдаланганлик учун патент эгасидан мукофот олиш ҳуқуқини тасдиқловчи селекциячи гувоҳномасини беради.

5-модда. Хизмат тартибида яратилган селекция ютуғининг эгаси

Башарти селекциячи селекция ютуғини яратишда:

ўзи эгаллаб турган лавозимга хос вазифаларни бажарган бўлса;

селекция ютуғини яратиш мақсадида ўз зиммасига махсус юклатилган вазифаларни бажарган бўлса;

иш берувчи ёки топшириқ берган шахс томонидан ўзига берилган моддий воситалар ёки молиявий маблағлардан фойдаланган бўлса;

иш берувчи ташкилот иш жараёнида орттирган, шу ташкилотнинг ўзига хос жиҳатини ташкил этадиган билим ва тажрибадан фойдаланган бўлса, бундай ютуқ хизмат тартибида яратилган деб ҳисобланади.

Башарти селекциячи яратилган селекция ютуғи тўғрисида иш берувчини хабардор қилган кундан эътиборан тўрт ой ичида иш берувчи Патент идорасига талабнома топширмаса, талабнома топшириш ҳуқуқидан бошқа шахс фойдасига воз кечмаса ва селекция ютуғини сир сақлаш тўғрисида селекциячига маълум қилмаса, селекциячи талабнома топшириш ва ўз номига патент ёки гувоҳнома олиш ҳуқуқига эга бўлади. Бундай ҳолда иш берувчи патент эгасига шартномада белгиланган миқдорда товон тўлаб, ўз корхонасида селекция ютуғидан фойдаланиш ҳуқуқига эга бўлади.

Иш берувчи селекция ютуғини сир сақласа, у селекциячига тегишли миқдорда ҳақ тўлаши шарт, ҳақнинг миқдори шартномада белгиланади ва у махсус лицензиянинг бозор нархидан паст бўлмаслиги лозим.

Башарти селекция ютуғи хизмат тартибида яратилган бўлса, ушбу модданинг қоидаларини фақат ана шу селекциячига (селекциячиларга), иш берувчига ва топшириқ берган шахсга нисбатангина қўллаш мумкин.

Патент эгаси бўлмаган ўсимлик нави ёки ҳайвон зотининг селекциячиси ўсимлик нави ёки ҳайвон зотига доир лицензиядан фойдаланилганлиги ёхуд у сотилганлиги учун ҳақ олиш ҳуқуқига эга, бу ҳақнинг миқдори ва уни тўлаш тартиби патент эгаси ёки унинг ҳуқуқий вориси билан тузилган шартномада белгилаб қўйилади.

Селекциячига (селекциячиларга) ҳақни патент эгаси ёки унинг ҳуқуқий вориси, башарти селекция ютуғидан фойдаланганлик учун ҳақ тўлаш тартиби ва муддатлари тўғрисидаги шартномада бошқа тартиб назарда тутилган бўлмаса, патент ёки гувоҳноманинг амал қилиш муддати давомида тўлайди.

Ҳақ селекциячига (селекциячиларга) селекция ютуғидан фойдаланилган ҳисобот даври тугаганидан кейин кўпи билан олти ой ичида тўланади.

6-модда. Ўзбекистон Республикасининг Интеллектуал мулк давлат фонди

Ўзбекистон Республикасининг Интеллектуал мулк давлат фонди патент эгасининг давлат мулки жумласига кирадиган ёки давлат шартнома асосида сотиб оладиган селекция ютуқларига оид ҳуқуқлари ва мажбуриятларини амалга оширади.

III. СЕЛЕКЦИЯ ЮТУҒИНИНГ ҲИМОЯГА ЛАЁҚАТЛИЛИГИ

7-модда. Селекция ютуғи ҳимояга лаёқатли бўлишининг шартлари

Башарти селекция ютуғи янгилик, фарқланиш, ўхшашлик ва барқарорлик мезонларига жавоб берса, у ҳуқуқий жиҳатдан ҳимоя қилинади.

Ушбу Қонун 12-моддасининг талабларига мувофиқ селекция ютуғининг номи бўлиши лозим.

8-модда. Янгилик

Башарти уруғлик, кўчат ёки насл маҳсулоти патент бериш ҳақида талабнома топширилган кундан эътиборан:

Ўзбекистон Республикаси ҳудудида — камида бир йил олдин;

бошқа давлат ҳудудида — камида тўрт йил ёки агар ток, ёғочбоп, манзарали, мевали дарахтлар ва ўрмон ўсимликларига тааллуқли бўлса, камида олти йил олдин селекциячи, унинг ҳуқуқий вориси томонидан ёки унинг розилиги билан сотилмаган ва фойдаланиш учун бошқа шахсларга берилмаган бўлса, янгилик ҳисобланади.

9-модда. Фарқланиш

Селекция ютуғи талабнома топширилган санада бошқа ҳар қандай барчага маълум селекция ютуғидан аниқ-равшан фарқланиши лозим.

Башарти селекция ютуғига бошқа мамлакатда ҳимоя ҳужжати бериш ҳақида талабнома топширилган ва унга мувофиқ патент ёки шунга ўхшаш ҳимоянинг бошқа бир шакли берилган бўлса ёхуд селекция ютуғи шу мамлакатнинг селекция ютуқлари расмий реестрига киритилган бўлса, селекция ютуғи талабнома топширилган санада барчага маълум деб ҳисобланади.

Барчага маълумлик:

кейинчалик кўпайтириш, сақлаш мақсадларида етиштириш, такрор етиштириш, кондицияга етказиш ва юқорида санаб ўтилган мақсадларда асраш натижасида барчага маълум билим даражасининг бир қисмига айланган селекция ютуғига нисбатан;

сотишга таклиф этилган, сотилган, мамлакатга олиб кирилган ёки мамлакатдан олиб чиқиб кетилган селекция ютуғига нисбатан аниқланади.

10-модда. Ўхшашлик

Селекция ютуғи кўпайтиришнинг ўзига хос жиҳатлари туфайли юзага келиши мумкин бўлган айрим фарқларни ҳисобга олган ҳолда ўзининг белгилари бўйича етарли даражада ўхшаш бўлиши лозим.

11-модда. Барқарорлик

Селекция ютуғи бир неча марта кўпайтирилганидан кейин ёки алоҳида цикл бўйича кўпайтирилган тақдирда кўпайтиришнинг ҳар бир цикли охирида унинг асосий белгилари ўзгаришсиз қолса, у барқарор ҳисобланади.

12-модда. Селекция ютуғининг номи

Селекция ютуғининг талабнома топширувчи таклиф этган ва Патент идораси томонидан қабул қилинган номи бўлиши лозим.

Селекция ютуғининг номи селекция ютуғига мос бўлиши, қисқа бўлиши, шу ёхуд шунга яқин ботаник ёки зоологик турдаги мавжуд селекция ютуқларининг номидан фарқланиб туриши керак. Селекция ютуғининг номи фақатгина рақамлардан иборат бўлиб қолмаслиги, селекция ютуғининг хусусиятлари, келиб чиқиши, аҳамияти ҳақида, селекциячининг (селекциячиларнинг) шахси ҳақида янглишишларга сабаб бўлмаслиги, инсонпарварлик ва ахлоқ қоидаларига зид бўлмаслиги лозим.

Ўсимлик нави ёки ҳайвон зотининг номи Давлат реестрида қайд этилиши билан бир вақтда унга ҳимоя этиладиган ўсимлик нави ёки ҳайвон зоти тўғрисидаги маълумотлар киритиб қўйилади.

Башарти селекция ютуғини ҳимоя қилиш талабномаси Ўзбекистон Республикаси ва бошқа давлатларда топширилса, селекция ютуғининг номи бу талабномаларда бир хил бўлиши лозим.

Ўзбекистон Республикаси ҳудудида ёки Ўзбекистон Республикаси селекция ютуқларини ҳимоя қилиш тўғрисида шартнома тузган мамлакат ҳудудида навнинг уруғи ёки кўчатини ёхуд зотдор ҳайвонлар гуруҳини сотишни таклиф этаётган ёки сотаётган ҳар қандай шахс ана шу нав ёки ҳайвон зотининг номидан, башарти, учинчи шахсларнинг ҳуқуқлари тўсқинлик қилмайдиган бўлса, ҳатто ана шу нав ёки ҳайвон зотига берилган патентнинг амал қилиш муддати тугаганидан кейин ҳам фойдаланиши шарт.

IV. ПАТЕНТ ВА ГУВОҲНОМА ОЛИШ

13-модда. Селекция ютуғининг патенти ва гувоҳномаси

Селекция ютуғига бўлган ҳуқуқ патент ёки гувоҳнома билан тасдиқланади.

Патент ҳимояга лаёқатлилик мезонларига жавоб берадиган ва Ўзбекистон Республикасида ҳимоя қилинадиган ботаник ва зоологик навлар ҳамда турларга тааллуқли селекция ютуғига берилади.

Патент селекция ютуғининг янгилик эканлигини, фарқланишини, ўхшашлиги ва барқарорлигини, шунингдек, патентга эгалик қилувчининг селекция ютуғи номига, унга эгалик қилишга, уни тасарруф этиш ва ундан фойдаланишга бўлган ҳуқуқини тасдиқлайди.

Гувоҳнома ўхшашлик ва барқарорлик мезонларига жавоб берадиган ҳамда Ўзбекистон Республикасида ҳимоя қилинадиган ва ҳимоя қилинмайдиган ботаник ва зоологик турлар ҳамда хилларга тааллуқли селекция ютуғига берилади.

Гувоҳнома гувоҳномага эгалик қилувчининг селекция ютуғининг номига бўлган ҳуқуқини, унга эгалик қилиш, уни тасарруф этиш ва ундан фойдаланиш ҳуқуқини тасдиқлайди.

Патентга эгалик қилувчи ва гувоҳномага эгалик қилувчининг ҳуқуқи селекция ютуғи рўйхатга олинганлиги тўғрисида Патент идорасининг расмий бюллетенида маълумот эълон қилинган кундан эътиборан амалда ҳисобланади.

Патентнинг, гувоҳноманинг амал қилиш муддати селекция ютуғи Давлат реестрида рўйхатга олинган кундан эътиборан йигирма йилни, ток, ёғочбоп, манзарали, мевали дарахтлар ва ўрмон ўсимликлари, шу жумладан, уларнинг пайвандтаглари учун йигирма беш йилни ташкил этади.

Патент ва гувоҳноманинг амал қилиш муддати патент эгасининг илтимосномасига биноан кўпи билан ўн йилга узайтирилиши мумкин.

14-модда. Патент ёки гувоҳномага бўлган ҳуқуқ

Патент ёки гувоҳнома олиш ҳуқуқига селекциячи (селекциячилар) ёки унинг ҳуқуқий вориси (ҳуқуқий ворислари) эга бўлади.

Башарти бир неча шахс биргаликда битта селекция ютуғи яратган бўлсалар, патент ёки гувоҳнома олиш ҳуқуқига уларнинг ҳаммаси эга бўлади. Улардан биттасининг ёки бир нечасининг патент ёхуд гувоҳномага бўлган ҳуқуқдан воз кечиши бошқаларнинг патент ёки гувоҳнома олиш тадбирида иштирок этишига дахл қилмайди.

Селекциячининг ўз хизмат вазифаларини, аниқ топшириқни бажариши билан боғлиқ ҳолда ёки иш берувчи ташкилотнинг ўзига хос жиҳатини ташкил этувчи билим ва тажриба ёрдамида яратган селекция ютуғига бериладиган патент ёки гувоҳномани олиш ҳуқуқига иш берувчи эга бўлади.

Селекция ютуғига бўлган ҳуқуқни бошқа шахсга бериш селекциячи билан иш берувчи ўртасидаги шартномада расмийлаштирилади.

Селекциячи ёки унинг ҳуқуқий ворисининг патент ёки гувоҳномани бошқа шахсга бериш тўғрисидаги талабномаси ёки аризасида кўрсатилган ҳар қандай шахс, башарти бу ариза Патент идорасига патент ёки гувоҳнома бериш тўғрисида қарор қабул қилинишига қадар тушган бўлса, патент ёки гувоҳнома олиш ҳуқуқига эга бўлади.

Агар бир неча шахс бир-биридан холи равишда селекция ютуғини яратган бўлса, патент ёки гувоҳнома олиш ҳуқуқига Патент идорасига олдинроқ талабнома топширган ва бу талабномаси чақириб олинмаган ёки рад этилмаган шахс эга бўлади.

Селекция ютуғининг пантенти ёки гувоҳномасига бўлган ҳуқуқ, шунингдек, уларни олиш ҳуқуқи мерос бўлиб ўтади.

Патент эгаси патент ёки гувоҳнома билан ҳимоя қилинадиган селекция ютуғига доир ҳуқуқдан ҳар қандай жисмоний ёки юридик шахс фойдасига воз кечиши мумкин.

Селекциячи, башарти ўзи яратган ютуққа бошқалар томонидан ғайриқонуний равишда талабнома берилган ёки патент ёхуд гувоҳнома олинган бўлса, ҳимоя ҳужжати берилишига қарши суд тартибида эътироз билдириш ёки ҳимоя ҳужжати патент эгаси сифатида ўзига берилишини талаб қилиш ҳуқуқига эга.

Патент идорасининг ва ихтисослаштирилган ташкилотларнинг хизматчилари ана шу ташкилотларда ишлаган бутун даврида ҳам, ишдан кетганларидан кейин бир йил давомида ҳам патент ёки гувоҳнома олиш, шунингдек, ўзларини селекциячи сифатида кўрсатиш ҳуқуқига эга эмас.

15-модда. Патент ёки гувоҳнома бериш ҳақида талабнома топшириш

Патент ёки гувоҳнома бериш ҳақидаги талабнома селекциячи, иш берувчи ёки уларнинг ҳуқуқий ворислари томонидан Патент идорасига топширилади.

Аризачи биринчи талабнома топширилган давлат органи ҳимоя ҳужжати беришини кутиб турмай, бошқа давлатларнинг ваколатли органларига талабнома топшириши мумкин.

Талабнома шахсан, Патент идорасида рўйхатга олинган патент вакили ёки ишончли шахс орқали берилиши мумкин. Ўзбекистон Республикасида доимий турар жойига ёки жойлашган ерига эга бўлмаган бошқа давлатларнинг фуқаролари ва юридик шахслари, уларнинг патент вакиллари ёки ишончли шахслари ҳимоя ҳужжатлари олиш ва уларни ўз кучида сақлаш борасидаги ишларни Ўзбекистон Республикасининг патент вакиллари орқали олиб борадилар. Патент вакилининг ваколатлари унга аризачи ёки ишончли шахс берган ишончнома билан тасдиқланади.

16-модда. Патент ёки гувоҳнома бериш ҳақида талабнома

Патент ёки гувоҳнома бериш ҳақидаги талабнома:

патент ёки гувоҳнома бериш ҳақидаги селекциячи (селекциячилар) ва кимнинг номига патент ёки гувоҳнома сўралаётган бўлса, ана шу шахс (шахслар), шунингдек, уларнинг турар жойи ёки жойлашган ерига доир маълумотлар кўрсатилган аризани;

селекция ютуғининг номи тўғрисидаги таклифни;

навнинг, зотнинг тавсифини (техникавий анкетасини);

намуналарнинг фотосуратларини;

аризачи томонидан ўтказилган нав ёки зот синовларига доир ҳужжатларни;

аризачининг селекция ютуғидан фойдаланилмаганлиги ва у сотилмаганлиги ҳамда унинг янгилик талабларига мослигини тасдиқлайдиган декларациясини;

устунликни тасдиқловчи ҳужжатни (заруратга қараб);

аризачининг нав ёки зотни синовдан ўтказиш учун материални белгиланган муддатда ихтисослаштирилган ташкилотга тақдим этиш мажбуриятини;

талабнома ишончли шахс ёки патент вакили орқали топширилганида уларга бериладиган ишончномани;

бож ёки йиғим белгиланган миқдорда тўланганлигини ёхуд бож ёки йиғим тўлашдан озод қилиш, шунингдек, унинг миқдорини камайтириш асосларини тасдиқловчи ҳужжатни ўз ичига олади.

Талабнома ўсимликнинг битта навига ёки битта ҳайвон зотига тааллуқли бўлиши лозим.

Ушбу модданинг биринчи қисми талабларига мос келадиган ҳужжатлар Патент идорасига келиб тушган кун талабнома топширилган сана деб белгиланади.

Ушбу модда биринчи қисмининг еттинчи ва саккизинчи хатбошиларида кўрсатилган ҳужжатлар аризачи томонидан талабнома топширилган кундан эътиборан уч ой ичида тақдим этилади.

Башарти аризачи кўрсатилган муддат ичида ана шу ҳужжатларни тақдим этмаса ёки кўрсатилган муддатни узайтириш тўғрисида илтимоснома топширмаса, талабнома топширилмаган ҳисобланади.

Селекция ютуғига доир ҳимоя ҳужжатини бериш ҳақидаги талабнома ҳужжатларига қўйиладиган талабларни Патент идораси ихтисослаштирилган ташкилотлар билан биргаликда белгилайди.

Ҳимоя ҳужжатлари бериш ҳақидаги талабнома материаллари Патент идорасида махфий сақланиши шарт ва расмий экспертиза ўтказиш даврида аризачи ёки патент эгасининг розилигисиз бу материаллар тўғрисида маълумотлар берилмайди.

17-модда. Селекция ютуғининг устунлиги

Селекция ютуғининг устунлиги ушбу Қонуннинг талабларига мувофиқ расмийлаштирилган талабнома Патент идорасига тушган санага қараб белгиланади.

Башарти селекция ютуғига доир ўхшаш талабномалар айни битта устунлик санасига эга бўлса, ҳимоя ҳужжати Патент идорасига олдинроқ сана билан юборилган талабномага ёки рўйхатга олиш рақами олдинроқ қўйилган талабномага берилади.

Башарти аризачи Патент идорасига талабнома топширишдан олдин Ўзбекистон Республикаси селекция ютуқларини ҳимоя қилиш тўғрисида шартнома тузган бошқа давлатга талабнома (бундан буён матнда биринчи талабнома деб аталади) топширган бўлса, аризачи талабнома тушган санадан эътиборан ўн икки ой давомида биринчи талабнома бўйича устунлик ҳуқуқига эга бўлади.

Аризачи Патент идорасига жўнатаётган талабномасида биринчи талабноманинг устунлик санасини кўрсатиши лозим. Аризачи талабнома Патент идорасига тушган санадан эътиборан уч ой ичида биринчи талабноманинг нусхасини ва таржимасини тақдим этиши шарт. Бу шартлар бажарилган тақдирда аризачи биринчи талабнома топширилган санадан эътиборан уч йил давомида қўшимча ҳужжатлар ва синов учун зарур материал тақдим этмасликка ҳақли.

Ушбу модданинг учинчи қисмида кўрсатиб ўтилган муддатга риоя этмаслик, шунингдек, белгиланган божлар ёки йиғимларни тўламаслик талаб этилаётган устунликни эътироф этмасликка сабаб бўлади.

Бошқа (кейинги) талабномани топшириш, биринчи талабноманинг мавзуси бўлган селекция ютуғини эълон қилиш ёки ундан фойдаланиш, башарти бу ишлар ушбу модданинг учинчи қисмида назарда тутилган муддат ичида амалга оширилган бўлса, кейинги талабномани рад этиш учун асос бўлолмайди. Бундай фактлар учинчи шахсларнинг бирон-бир ҳуқуқлари пайдо бўлиши учун ҳам асос бўлолмайди.

18-модда. Селекция ютуқларининг давлат экспертизаси

Талабномада кўрсатилган селекция ютуғининг давлат экспертизаси расмий экспертизани ва янгилик эканлигини экспертиза қилишдан ҳамда фарқлаш, ўхшашлик ва барқарорликни аниқлаш мақсадида давлат синовидан ўтказишдан иборат ҳимояга лаёқатлилик экспертизасини ўз ичига олади.

Патент бериш учун селекция ютуғи ҳимояга лаёқатлилиги жиҳатидан тўлиқ ҳажмда экспертиза қилинади.

Гувоҳнома бериш учун селекция ютуғининг экспертизаси селекция ютуғининг ўхшашлик ва барқарорлигини синаш доирасидагина ўтказилади.

19-модда. Талабноманинг расмий экспертизаси

Патент ёки гувоҳнома бериш ҳақидаги талабноманинг расмий экспертизаси икки ой муддатда ўтказилади. Экспертиза давомида устунлик санаси белгиланади, зарур ҳужжатларнинг қўйиладиган талабларга қанчалик мослиги текширилади.

Расмий экспертиза ўтказилаётган даврда аризачи ўз ташаббуси билан талабнома материалларини тўлдиришга, уларга аниқлик ёки тузатишлар киритишга ҳақлидир.

Башарти белгиланган муддатда зарур аниқликлар киритилмаган ёки талабнома тушган санада унинг таркибида бўлмаган ҳужжатлар тақдим этилмаган тақдирда, талабнома кўриб чиқиш учун қабул қилинмайди.

Расмий экспертизанинг натижалари тўғрисида аризачи ёзма равишда хабардор қилинади.

Аризачи расмий экспертизанинг хулосасига рози бўлмаса, хулосани олган санадан эътиборан уч ой давомида Патент идорасининг Апелляция кенгашига (матнда бундан буён Апелляция кенгаши деб юритилади) мурожаат қилиш ҳуқуқига эга.

Расмий экспертизадан ўтган талабномани Патент идораси ҳимояга лаёқатлилигини экспертизадан ўтказиш учун тегишли ихтисослаштирилган ташкилотга жўнатади.

20-модда. Селекция ютуғининг муваққат ҳуқуқий ҳимояси

Ҳимоялаш талаб қилинган селекция ютуғига муваққат ҳуқуқий ҳимоя талабнома тўғрисидаги маълумот эълон қилинган санадан эътиборан селекция ютуғи Давлат реестрида рўйхатга олинган санага қадар белгиланади.

Селекция ютуғига муваққат ҳуқуқий ҳимоя белгиланган даврда аризачи ушбу Қонуннинг 31-моддасига мувофиқ патент эгасининг ҳуқуқига эга бўлади.

Башарти патент ёки гувоҳнома беришни рад этиш ҳақида қарор қабул қилиниб, бу қарор устидан шикоят қилиш имкониятлари тугаган бўлса, муваққат ҳуқуқий ҳимоя бошланмаган деб ҳисобланади.

Ҳимоялаш талаб қилинган селекция ютуқларидан уларга муваққат ҳуқуқий ҳимоя белгиланган даврда фойдаланаётган шахс патент эгасининг талабига биноан унга патент ёки гувоҳнома олинганидан кейин пул товони тўлаши шарт, бу товоннинг миқдори патент эгаси билан тузилган битимда белгилаб қўйилади.

21-модда. Селекция ютуғи янгилик эканлигининг экспертизаси

Селекция ютуғи янгилик эканлигининг экспертизасини ихтисослаштирилган ташкилот мавжуд ҳужжатлар ва далил-исботлар, шу жумладан, ўз ташаббуси билан олган ахборотлар асосида амалга оширади ва Патент идорасига талабномада кўрсатилган селекция ютуғининг янгилик мезонига мувофиқ эканлиги тўғрисидаги хулосани тақдим этади. Патент идораси қабул қилган қарори тўғрисида аризачини хабардор этади.

Башарти талабномада кўрсатилган селекция ютуғи янгилик мезонига мос бўлмаса, Патент идораси патент беришни рад этиш тўғрисида қарор қабул қилади.

Талабнома тўғрисидаги маълумотлар эълон қилинган санадан эътиборан олти ой ичида ҳар қандай манфаатдор шахс талабномада кўрсатилган селекция ютуғининг янгилик эканлигига нисбатан ўз даъвосини Патент идорасига жўнатиши мумкин.

Патент идораси даъво олинганлигини аризачига маълум қилади. Аризачи даъвога рози бўлмаса, билдиришнома олган кундан эътиборан уч ойлик муддат ичида Патент идорасига далил-исботлар баён этилган эътирозини жўнатиш ҳуқуқига эга.

Аризачи уч ойлик муддат ичида Патент идорасининг патент беришни рад этиш тўғрисидаги қарори устидан Апелляция кенгашига шикоят билан мурожаат этиши мумкин. Апелляция кенгаши Патент идорасининг ваколатлари доирасида қабул қилган қарор узил-кесил ҳисобланади.

22-модда. Селекция ютуғининг давлат синови

Талабномада кўрсатилган селекция ютуғининг давлат синови фарқланиш, ўхшашлик ва барқарорлик мезонларига мослигини синашдан иборатдир.

Давлат синовлари ихтисослаштирилган ташкилотлар томонидан белгиланган услуб ва муддатларда ўтказилади.

Аризачи синов ўтказиш учун керакли миқдордаги уруғлик, кўчат ёки насл маҳсулотларини ихтисослаштирилган ташкилот томонидан белгиланган манзилга кўрсатилган муддатда тақдим этиши шарт.

Ихтисослаштирилган ташкилот аризачи, Ўзбекистон Республикасининг ташкилотлари, шунингдек, бошқа давлатларнинг ваколатли органлари томонидан тақдим этилган синов натижаларидан фойдаланишга ҳақлидир.

Ихтисослаштирилган ташкилотлар томонидан белгиланадиган селекция ютуқларининг айрим турлари ва хиллари бўйича гувоҳнома бериш ҳақида талабнома топширилганида ўсимлик навларини, ҳайвон зотларини Давлат реестрида рўйхатга олиш экспертиза баҳолари ёки аризачининг маълумотлари асосида амалга оширилади.

Ихтисослаштирилган ташкилот синов натижаларига қараб селекция ютуғининг ҳимояга лаёқатлилик мезонига мослиги тўғрисида хулоса чиқаради.

Башарти селекция ютуғи ҳимояга лаёқатлилик мезонларига мос бўлса, унинг номи белгиланган талабларга мос келса, ихтисослаштирилган ташкилот селекция ютуғининг расмий тавсифини тайёрлайди, Патент идораси эса, патент ёки гувоҳнома бериш тўғрисида қарор қабул қилади.

Башарти селекция ютуғи ҳимояга лаёқатлилик мезонларига мос бўлмаса, Патент идораси патент ёки гувоҳнома беришни рад этиш тўғрисида қарор қабул қилади.

Аризачи уч ойлик муддат ичида Патент идорасининг қарори устидан шикоят билан Апелляция кенгашига мурожаат қилиши мумкин. Апелляция кенгаши Патент идорасининг ваколатлари доирасида қабул қилган қарор узил-кесил ҳисобланади.

23-модда. Талабномаларни алмаштириш

Аризачи селекция ютуғи Давлат реестрида рўйхатга олингунига қадар гувоҳнома бериш ҳақидаги талабномани патент бериш ҳақидаги талабнома билан, патент бериш ҳақидаги талабномани эса, гувоҳнома бериш ҳақидаги талабнома билан алмаштиришга ҳақлидир.

Талабномаларни алмаштириш вақтида тегишли божлар ва йиғимлар тўланади.

24-модда. Талабномани чақириб олиш

Селекция ютуғига патент ёки гувоҳнома бериш ҳақида талабнома аризачининг ёзма илтимосномасига биноан патент ёки гувоҳнома бериш тўғрисида ёки беришни рад этиш ҳақида қарор қабул қилингунга қадар чақириб олиниши мумкин.

Аризачилар бир неча бўлса, талабнома улардан ҳар бирининг розилиги билангина чақириб олиниши мумкин.

25-модда. Талабномани қараб чиқиш муддатини узайтириш

Аризачининг илтимосномасига биноан талабномани қараб чиқиш муддати ушбу Қонун 19 ва 21-моддаларига мувофиқ уч ойга узайтирилиши мумкин, фақат бундай узайтириш кўпи билан икки марта амалга оширилади.

Муддатларни узайтириш тўғрисида илтимоснома топширганлик учун аризачи бож ёки йиғим тўлайди.

26-модда. Селекция ютуғини рўйхатга олиш

Патент идораси патент ёки гувоҳнома бериш тўғрисида қарор қабул қилганидан кейин селекция ютуғини Ўзбекистон Республикаси Селекция ютуқлари давлат реестрида рўйхатга олади.

27-модда. Селекция ютуқларига доир маълумотларни расман эълон қилиш

Қараб чиқиш учун қабул қилинган талабномаларга, рўйхатга олинган селекция ютуқларига, Патент идорасининг юридик аҳамиятга молик амалларига доир маълумотлар, берилган патентлар ёки гувоҳномаларга доир янги навлар ва ҳайвон зотларининг тўлиқ тавсифлари, шунингдек, селекция ютуқларига алоқадор бўлган бошқа маълумотлар Патент идорасининг бюллетенида эълон қилинади.

28-модда. Патент ёки гувоҳнома бериш

Патентни ёки гувоҳномани Ўзбекистон Республикаси номидан Патент идораси беради.

Селекция ютуғи рўйхатга олинганлиги тўғрисидаги маълумот эълон қилинган санадан эътиборан олти ой ичида ҳар қандай шахс патент ёки гувоҳнома бериш тўғрисидаги қарорга эътироз билдиришга ҳақлидир.

Эътирозни Апелляция кенгаши тегишли ихтисослаштирилган ташкилотнинг вакиллари иштирокида эътироз билдирилган санадан эътиборан олти ой ичида кўриб чиқади.

Башарти патент ёки гувоҳнома беришга эътирозлар билдирилмаган ёки бундай эътирозлар рад этилган бўлса, Патент идораси селекция ютуғи рўйхатга олинганлиги тўғрисидаги маълумот эълон қилинган санадан эътиборан олти ой ичида патент ёки гувоҳнома беради.

Башарти бир неча шахс номига патент ёки гувоҳнома сўралаётган бўлса, уларга битта ҳимоя ҳужжати берилади.

Ҳимоя ҳужжатларининг шакли ва уларда кўрсатиладиган маълумотлар таркиби Патент идораси томонидан белгиланади.

Берилган ҳимоя ҳужжатидаги очиқ-равшан кўриниб турган ва техник хатолар патент эгасининг талабига биноан Патент идораси томонидан тузатилади.

Патент эгаси патент ёки гувоҳнома олганидан кейин ҳимоя қилинаётган нав ёки зотга тааллуқли зарур материални сақлаш учун жўнатади.

(Давоми 3-бетда).

СЕЛЕКЦИЯ ЮТУҚЛАРИ ТЎҒРИСИДА

(Давоми. Боши 2-бетда).

29-модда. Селекция ютуғини сақлаб қолиш

Патент эгаси навни, зотни патент ёки гувоҳноманинг амал қилиш муддати давомида шундай сақлаши шартки, нав, зот тегишли Давлат реестрида рўйхатга олинган санада тузилган уларга доир расмий тавсифда кўрсатилган белгилар сақланиб қолсин.

Патент эгаси ихтисослаштирилган ташкилотлар ва (ёки) Патент идорасининг сўровига биноан назорат синовларини ўтказиш учун нав уруғларини ёки насл материалини жўнатиши ва жойда текширув ўтказиш учун имконият яратиб бериши шарт.

30-модда. Божлар ва йиғимлар

Селекция ютуғига патент ёки гувоҳнома бериш ҳақида талабнома топшириш, талабномада кўрсатилган селекция ютуғини экспертиза ва синовдан ўтказиш, патент ёки гувоҳнома бериш, уни ўз кучида сақлаб қолиш, шунингдек, селекция ютуғининг экспертизаси ва ҳимояси билан боғлиқ юридик аҳамиятта молик амалларни бажариш учун божлар ёки йиғимлар ундирилади.

Бажарилганлиги учун божлар ва йиғимлар ундириладиган ҳаракатлар рўйхати, божлар ва йиғимларнинг миқдори ҳамда уларни тўлаш муддати, шунингдек, тўловдан озод қилиш, тўлов миқдорларини камайтириш ёки божлар ёхуд йиғимларни қайтариб бериш учун асослар Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси томонидан белгилаб қўйилади.

Божлар ва йиғимлар аризачи, патент эгаси ёки у билан келишган ҳолда бошқа манфаатдор жисмоний ёки юридик шахс томонидан тўланади.

Патентни, гувоҳномани ўз кучида сақлаганлик учун божлар, йиғимлар тўлашда патент эгасига олти ойлик имтиёзли муддат берилади. Бундай ҳолда патент эгаси қўшимча бож, йиғим тўлайди.

Имтиёзли муддат давомида патент эгасининг ҳуқуқлари ўз кучида қолади. Башарти патентни, гувоҳномани ўз кучида сақлаб қолганлик учун бож, йиғим, шунингдек, қўшимча бож, йиғим имтиёзли муддат давомида тўланмаса, патентнинг, гувоҳноманинг амал қилиши белгиланган муддатда бож, йиғим тўланмаган кундан эътиборан тўхтатилади.

V. ПАТЕНТ ЭГАСИНИНГ ҲУҚУҚИ

31-модда. Патент эгасининг мутлақ ҳуқуқи

Патент эгасининг мутлақ ҳуқуқи шундан иборатки, ҳар қандай шахс ҳимоя қилинаётган селекция ютуғининг уруғлик, кўчат ёки насл материалини:

етиштириш ва такрор етиштириш (кўпайтириш);
экинбоплик кондициясига етказиш;
сотиш учун таклиф қилиш;
сотиш ва бошқа усулда реализация қилиш;
Ўзбекистон Республикаси ҳудудидан олиб чиқиш;
Ўзбекистон Республикаси ҳудудига олиб кириш;
юқорида санаб ўтилган мақсадларда сақлаш учун патент ёки гувоҳнома эгасининг рухсатини олиши шарт.

Патент эгаси бундай рухсатни ўз хоҳишига кўра бирон-бир шарт ва (ёки) чекловлар билан беришга ҳақли.

Патент эгасининг ҳуқуқи унинг рухсатисиз хўжалик оборотига киритилган уруғлик ёки зотли ҳайвонлардан етиштирилган ўсимлик материалига ва чорва маҳсулотларига нисбатан ҳам амал қилади.

Ушбу модданинг биринчи қисмида кўрсатилган ҳаракатларни:

ҳимоя қилинаётган нав, зот белгиларини жиддий равишда ўзида сақлаб қолган, башарти ана шу ҳимоя қилинаётган нав ёки зот бошқа нав ёки зотнинг белгиларини жиддий равишда ўзида сақлаб қолган бўлмаса;

ушбу Қонуннинг 11-моддасига мувофиқ ҳимоя қилинаётган нав ёки зотдан аниқ-равшан фарқ қилмайдиган;

ҳимоя қилинаётган нав ёки зотдан бир неча марта фойдаланишни талаб қилган навнинг уруғлик, кўчат материалига ёки зотнинг насл материалига нисбатан амалга ошириш учун ҳам патент эгасининг рухсатини олиш зарурдир.

Нав ёки зот, бошқа (дастлабки) нав ёки зотнинг белгиларини жиддий равишда ўзида сақлаб қолган деб эътироф этилади, башарти дастлабки нав ёки зот:

дастлабки нав ёки зотнинг энг муҳим белгиларини ўзида сақлаб қолган бўлса ва бу нав ва зот ҳам ўз навбатида ўзидан олдинги дастлабки нав ёки зот генотипи ёхуд генотиплар комбинациясини акс эттирадиган асосий белгиларни сақлаган ҳолда уларнинг энг муҳим белгиларини ўзида сақлаб қолган бўлса;

табиий ёки ҳосил қилинган мутантни саралаб олиш, дастлабки нав, зот ўсимликлари ёки ҳайвонларидан айрим мутантни саралаб олиш, беккросс, нав ёки зотни ген инженерияси усуллари билан ўзгартириш каби турли услубларни қўллаш туфайли юз берган фарқларни истисно этганда, дастлабки нав ёки зотдан аниқ-равшан ажралиб турса ва олдинги нав ёки зотнинг генотипи ёхуд генотиплар комбинациясига мос келса.

Бир неча селекциячига тегишли патент ёки гувоҳнома билан ҳимоя қилинган селекция ютуғидан фойдаланиш чоғидаги ўзаро муносабатлар ана шу селекециячилар ўртасидаги битимга мувофиқ белгиланади. Бундай битим бўлмаса, ҳар бир патент эгаси ҳимоя қилинаётган селекция ютуғидан ўз хоҳиши бўйича фойдаланиши мумкин, бироқ ҳимоя қилинаётган селекция ютуғига бошқа патент эгаларининг розилигисиз махсус лицензия беришга ёки патентдан ёхуд гувоҳномага бўлган ҳуқуқдан бошқа шахснинг фойдасига воз кечишга ҳақли эмас.

Патент эгалари ўртасидаги низолар суд тартибида ҳал этилади.

32-модда. Патент эгасининг ҳуқуқларидан истиснолар

Ҳимоя қилинаётган селекция ютуғидан:
шахсий ва нотижорат мақсадларида фойдаланиш;
синов-тажриба мақсадларида фойдаланиш;
бошқа навлар ёки зотлар яратиш учун дастлабки нав ёки зот сифатида фойдаланиш;
корхона, хўжалик патент эгасидан олган навли уруғлик ва насл материалидан икки йил давомида такрор етиштириш учун ана шу корхона, хўжалик ҳудудида фойдаланиш патент эгасининг ҳуқуқларини бузиш деб эътироф этилмайди.

33-модда. Патент эгаси ҳуқуқларининг тугаши

Ҳимоя қилинаётган нав ёки зотга доир ҳар қандай материал Ўзбекистон Республикаси ҳудудида патент эгасининг ўзи томонидан ёки унинг розилиги билан сотиш орқали ёхуд бошқа усулда реализация қилиш орқали ёинки қайта ишлаш ва истеъмол мақсадларида тегишли ботаник ёки зоологик турдаги нав ёки зот ҳимоя қилинмайдиган мамлакатта олиб чиқиш орқали оборотга киритилганидан кейин ҳимоя қилинаётган нав ёки зотнинг ҳар қандай маҳсулотига доир хатти-ҳаракатларга нисбатан патент эгасининг ҳуқуқи амал қилмайди.

Башарти навни ёки зотни сотиш ва бошқа усулда реализация қилиш ушбу нав ёки зотни кейинчалик кўпайтиришга қаратилган бўлса ёхуд тегишли тур ёки хилдаги нав ёхуд зот ҳимоя қилинмайдиган мамлакатларга кўпайтириш мақсадида нав ёки зотнинг ўсимлик ёхуд насл маҳсулотини олиб чиқиб кетиш билан боғлиқ бўлса, ушбу модда биринчи қисмининг шартлари бу нав ёки зотларга нисбатан татбиқ этилмайди.

34-модда. Патент эгаси ҳуқуқининг бузилиши

Рухсат олмаган ҳолда:
селекция ютуғини етиштириш ва такрор етиштириш (кўпайтириш);
селекция ютуғини экинбоплик кондициясига етказиш;
ҳимоя қилинаётган селекция ютуғидан фойдаланган ҳолда яратилган маҳсулни сотишга таклиф қилиш, сотиш ва бошқача тарзда хўжалик оборотига киритиш;
сақлаш, олиб кириш, олиб чиқиш;
маълумотлар Апелляция кенгашига ёки аризачи ёхуд патент эгасининг ҳуқуқларини ҳимоя қилишга қаратилган расмий чораларни амалга ошираётган шахсга ошкор этилишини истисно қилган ҳолда, селекция ютуғига оид тижорат сири ҳисобланган маълумотларни ошкор қилиш патент эгаси ҳуқуқларининг бузилиши деб эътироф этилади.

VI. ПАТЕНТ ВА ГУВОҲНОМА АМАЛ ҚИЛИШИНИНГ ТЎХТАШИ

35-модда. Патент ёки гувоҳномани ҳақиқий эмас деб эътироф этиш

Патент ёки гувоҳнома ўзининг бутун амал қилиш муддати давомида, башарти:

селекция ютуғи патент бериш санасида янгилик ёки фарқланиш мезонларига мос келмаса;

патент ёки гувоҳнома аризачи тақдим этган селекция ютуғининг ўхшашлик ва барқарорлик мезонларига мослиги тўғрисидаги тасдиқланмаган маълумотларга асосан берилган бўлса, патент ёки гувоҳномага нисбатан эътироз билдирилиши ва улар ҳақиқий эмас деб эътироф этилиши мумкин.

Ҳар қандай шахс Апелляция кенгашига патент ёки гувоҳномани ушбу модданинг биринчи қисмида назарда тутилган асослар бўйича ҳақиқий эмас деб топиш тўғрисидаги апелляция билан мурожаат қилиши мумкин.

Апелляция кенгаши апелляция нусхасини патент эгасига жўнатади, патент эгаси уч ойлик муддат ичида асосли жавоб қайтариши лозим.

Апелляция кенгаши, башарти селекция ютуғини қўшимча равишда синовдан ўтказиш зарурати юзага келмаса, апелляция бўйича олти ой ичида қарор қабул қилади.

36-модда. Патент ёки гувоҳноманинг амал қилишини муддатидан олдин тўхтатиш

Патент ёки гувоҳноманинг амал қилиши:
Патент ёки гувоҳномани ўз кучида сақлаб келганлик учун божлар ёки йиғимлар белгиланган муддатда тўланмаса;
ҳуқуқ эгаси Патент идорасига патент ёки гувоҳномадан воз кечиш тўғрисида илтимоснома топширса, муддатидан олдин тўхтатилади.

Патент ёки гувоҳноманинг амал қилиши муддатидан олдин тўхтатилганлиги тўғрисидаги маълумот Патент идорасининг бюллетенида эълон қилинади.

37-модда. Патент ёки гувоҳномани бекор қилиш

Патент ёки гувоҳнома, башарти:
патент ёки гувоҳнома ҳақиқий эмас деб топилса;
селекция ютуғи бундан буён ўхшашлик ва барқарорлик шартларига мувофиқ келмай қолса;
патент эгаси Патент идорасининг илтимосига биноан ўн икки ой ичида уруғликларни, кўчатларни, насл материалларини, ҳужжатлар ва ахборотни селекция ютуғи ўз кучини сақлаб қолганлигини текшириш учун тақдим этмаган ёки шу мақсадларда ўз жойида селекция ютуғини текшириб кўриш учун имконият яратиб бермаган бўлса;
селекция ютуғининг номи бекор қилинаётган, патент эгаси эса бошқа муносиб номни таклиф этмаган бўлса, бекор қилинади.

Патент ёки гувоҳноманинг бекор қилинганлиги тўғрисидаги маълумотлар Патент идорасининг бюллетенида эълон қилинади.

38-модда. Патент ёки гувоҳномадан воз кечиш

Патент эгаси ёзма ариза бериб, патент ёки гувоҳномадан воз кечиш ҳуқуқига эга.

Бир неча патент эгаларидан бирининг патент ёки гувоҳномадан воз кечиши патент ёки гувоҳноманинг амал қилиши тўхтатилишига олиб келмайди.

Патент ёки гувоҳномадан воз кечиш Патент идораси патент эгасидан ёзма ариза олган санадан эътиборан амал қила бошлайди.

Патент эгаси патент ёки гувоҳномадан воз кечиш нияти тўғрисида селекциячини хабардор қилиши шарт. Бундай ҳолда селекциячи патент ёки гувоҳномага эгалик қилиш учун имтиёзли ҳуқуққа эга бўлади.

Башарти патент ёки гувоҳнома лицензия шартномасининг объекти бўлса, патент ёки гувоҳномадан, агар шартномада бошқача тартиб назарда тутилган бўлмаса, лицензия эгасининг розилиги билангина воз кечиш мумкин бўлади.

VII. ЯКУНЛОВЧИ ҚОИДАЛАР

39-модда. Селекция ютуғига бўлган ҳуқуқларни бошқа шахсга ўтказиш

Патент ёки гувоҳнома олиш ҳуқуқи, патент ёки гувоҳнома бериш ҳақидаги талабнома Патент идорасида рўйхатга олинганлиги туфайли келиб чиқадиган ҳуқуқлар, шунингдек, патент ёки гувоҳномадан келиб чиқадиган ҳуқуқлар ҳар қандай жисмоний ёки юридик шахсга ўтказилиши мумкин.

Ҳуқуқларни бошқа шахсга ўтказиш ҳуқуқлардан бошқа шахс фойдасига воз кечиш шартномаси ёки лицензия шартномаси асосида, шунингдек, қонун ҳужжатларига мувофиқ мерос ёки васиятнома орқали амалга оширилиши мумкин.

Селекция ютуғига эгалик қилиш ҳуқуқларини бошқа шахсга ўтказиш тўғрисидаги шартнома, шунингдек, лицензия шартномаси Патент идорасида рўйхатга олинади.

40-модда. Селекция ютуғидан фойдаланиш ҳуқуқини бошқа шахсга бериш

Патент ёки гувоҳнома бериш ҳақидаги талабномада ёхуд берилган патент ёки гувоҳномада кўрсатилган нав ёки зот лицензия шартномасининг мавзуси бўлиши мумкин.

Патент эгаси бўлмаган ҳар қандай жисмоний ёки юридик шахс патент ёки гувоҳнома билан ҳимоя қилинган селекция ютуғидан патент эгасининг рухсати билангина лицензия шартномаси асосида фойдаланишга ҳақлидир.

Патент эгаси Патент идорасига селекция ютуғидан фойдаланиш ҳуқуқини ҳар қандай шахсга бериш тўғрисида ариза топшириши мумкин (очиқ лицензия). Бу ҳолда патент ёки гувоҳномани ўз кучида сақлаганлик учун ундириладиган бож ёки йиғим эллик фоизга камайтирилади.

Патент эгасининг очиқ лицензияга бўлган ҳуқуқни бошқа шахсга бериш тўғрисидаги аризаси чақириб олинмайди.

Очиқ лицензияни сотиб олиш истагини билдирган шахс патент эгаси билан тўловлар тўғрисида шартнома тузиши шарт. Шартнома тузиш шартларига доир низолар суд томонидан қараб чиқилади.

Патент эгаси махсус лицензия ёки махсус бўлмаган (оддий) лицензия берган ҳолда селекция ютуғидан фойдаланиш ҳуқуқини бошқа шахсга ўтказиши мумкин.

Махсус лицензия берилганида лицензиат селекция ютуғидан шартномада айтиб ўтилган доирада фойдаланиш учун мутлақ ҳуқуқ олади, селекция ютуғидан фойдаланиш ҳуқуқининг лицензиатга берилмайдиган қисми лицензиарда сақланиб қолади.

Махсус бўлмаган лицензия берилганида лицензиар селекция ютуғидан фойдаланиш ҳуқуқини лицензиатга бериб, селекция ютуғига берилган патент ёки гувоҳномадан келиб чиқадиган барча ҳуқуқларни, шу жумладан, учинчи шахсларга лицензия бериш ҳуқуқини ҳам ўзида сақлаб қолади.

Патент идораси рўйхатга олинган лицензия шартномалари тўғрисидаги маълумотларни эълон қилади.

41-модда. Мажбурий лицензия

Башарти патент эгаси патент ёки гувоҳнома берилган санадан эътиборан уч йил давомида селекция ютуғидан Ўзбекистон Республикасида фойдаланмаса ҳамда лицензия шартномаси тузишни рад этса ва агар мазкур селекция ютуғидан фойдаланмаслик жамият манфаатларига дахл қилса, бу селекция ютуғидан фойдаланишни истайдиган шахс ўзига махсус бўлмаган мажбурий лицензияни беришни сўраб ариза билан судга мурожаат қилиши мумкин.

Мажбурий лицензия унинг эгасига патент эгасидан дастлабки уруғлик, кўчат ёки насл материалини олиш ҳуқуқини беради.

Мажбурий лицензия селекция ютуғидан йўл қўйиладиган услубда ва лицензияга мувофиқ фойдаланишини таъминлай оладиган шахсгагина берилади.

Мажбурий лицензия патент эгасининг ҳимоя қилинаётган селекция ютуғидан фойдаланишига ёки селекция ютуғидан фойдаланиш лицензиясини бошқа шахсга беришига тўсқинлик қилмайди.

Патент идораси мажбурий лицензиялар берилганлиги тўғрисидаги маълумотларни эълон қилади.

42-модда. Селекция ютуғидан фойдаланиш

Башарти етиштирилган, такрор етиштирилган, экинбоплик кондициясига ёки кейинчалик кўпайтириш даражасига етказилган уруғлик, кўчат ёки насл материали ўзининг морфологик, физиологик ва бошқа белгилари бўйича ҳимоя қилинаётган селекция ютуғининг расмий тавсифида акс эттирилган маълумотларга мос келса, селекция ютуғидан фойдаланилган деб ҳисобланади.

43-модда. Селекция ютуқлари тўғрисидаги қонун ҳужжатларини бузганлик учун жавобгарлик

Селекция ютуқлари тўғрисидаги қонун ҳужжатларини бузишда айбдор бўлган шахслар белгиланган тартибда жавобгар бўладилар.

Ўзбекистон Республикасининг Президенти
И. КАРИМОВ.

Тошкент шаҳри,
1996 йил 30 август.

Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлисининг ҚАРОРИ

«Селекция ютуқлари тўғрисида»ги Ўзбекистон Республикаси Қонунини амалга киритиш тартиби ҳақида

Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси қарор қилади:

1. «Селекция ютуқлари тўғрисида»ги Ўзбекистон Республикаси Қонуни матбуотда эълон қилинган кундан эътиборан амалга киритилсин.

2. Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси ҳукуматнинг қарорларини «Селекция ютуқлари тўғрисида»ги Қонунга мувофиқлаштирсин, вазирликлар ва идоралар ўзларининг ушбу Қонунга зид бўлган норматив ҳужжатларини кўриб чиқишлари ҳамда бекор қилишларини таъминласин.

3. Собиқ СССРда селекция ютуқларига берилган ҳимоя ҳужжатларининг Ўзбекистон Республикаси ҳудудида амал қилиши эътироф этилсин. Ана шу ҳимоя ҳужжатлари билан муҳофаза қилинган селекция ютуқларидан қонунга мувофиқ фойдаланаётган жисмоний ва юридик шахслар селекция ютуқларидан лицензия шартномаси тузмаган ҳолда бундан буён ҳам фойдаланиш ҳуқуқини сақлаб қоладилар. Ана шу селекция ютуқларининг муаллифларига ҳақ тўлаш ҳимоя ҳужжати берилган санада қонун ҳужжатлари билан белгиланган тартибда амалга оширилади.

4. Аризачиларга селекция ютуқларининг муаллифлари билан биргаликда талабнома топширилган кундан эътиборан йигирма йиллик муддат ўтмаган ҳимоя ҳужжатларининг амал қилишини тўхтатиш ва уларни Ўзбекистон Республикасининг ҳимоя ҳужжатлари билан алмаштириш тўғрисида илтимоснома билан мурожаат қилиш ҳуқуқи берилсин.

5. Селекция ютуғи юзасидан ариза берувчиларга собиқ СССРда ёки бошқа давлатда топширилиб, иш юритиш тугалланмаган биринчи талабнома санасининг устунлигини сақлаган ҳолда Ўзбекистон Республикасининг ҳимоя ҳужжатларини бериш тўғрисида илтимоснома билан мурожаат қилиш ҳуқуқи берилсин.

6. Белгилаб қўйилсинки, алмаштириш тўғрисида илтимоснома топширилган ҳимоя ҳужжатлари билан муҳофаза қилинган селекция ютуқларидан қонунга мувофиқ фойдаланаётган шахслар бу ютуқлардан лицензия шартномаси тузмаган ҳолда ҳимоя ҳужжатини алмаштириш тўғрисида илтимоснома топширилган санада эришилган ишлаб чиқариш ҳажми доирасида бундан буён ҳам фойдаланиш ҳуқуқини сақлаб қоладилар.

Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлисининг Раиси
Э. ХАЛИЛОВ.

Тошкент шаҳри,
1996 йил 30 август.

УРУҒЛИК ДОН ЭКИЛЯПТИ

Қува туманидаги Мамараҳим Раҳматов номли жамоа хўжалиги Ғаллаорол уруғчилик илмий-текшириш институтининг элита дон уруғчилиги базаси ҳисобланади. Шу кунларда бу хўжаликда кузги дон экиш мавсумига ҳар қачонгидек қизғин тайёргарлик кўрилганлиги туфайли бу муҳим тадбир ниҳоясига етай деб қолди. Хўжалик миришкорлари куз бошидаёқ 560 гектар майдонга буғдойнинг «Ёнбош», «Маржон», «Санзор-2,4,6,8» навларини, арпанинг эса «Болгар», «Айқор», «Парак-59» навларини, экишни режалаштирган эдилар. Даставвал экинлардан бўшаган майдонлар сифатли шудгорланди, бир йўла ўғитланиб, экишга киришилди.

Табиийки, ерга тушган сара уруғлик сара дон ва баракали хирмон, демакдир. Деҳқончиликнинг ана шу асосий мезонини чуқур англаб етган ғаллакорлар уруғлик сифатига ва уни саралашга катта эътибор беришди. Рисоладагидек химиявий дориланди. Бу ўринда Германиядан келтирилган «Пиктус-гигант» уруғ тозалагич механизмидан самарали фойдаланилмоқда. Шунингдек, Қўқон мотор заводида ишлаб чиқарилган дорилагич механизми ҳам деҳқонларга жуда қўл келмоқда. Бу тадбирларнинг ҳаммаси экиш сифатига ва суръатига ижобий таъсир кўрсатяпти.

Бундан ташқари айни пайтда ҳосили пешма-пеш йиғиб-териб олинаётган пахта пайкалларига ҳам махсус мослама механизмлар ёрдамида кузги дон экилмоқда, яъни ғўза қатор ораларига сара уруғ ташланмоқда. Бу ишда сифат масаласи доимий назоратда.

Раҳимжон МЕЛИБОЕВ,
«Қишлоқ ҳаёти» мухбири.

Бухоро туманидаги Асад Шокиров номли жамоа хўжалигида пахта йиғим-терими тобора авж олмоқда. Теримчилар ўртасида меҳнат беллашуви авж олдирилганлиги боис кунлик суръат ошиб бораяпти. Бу ишда айниқса, хўжалик касаба уюшмаси қўмитаси хизмати катта бўлмоқда.

СУРАТДА: Хўжалик касаба уюшмаси қўмитаси раиси Сулаймон Шодиев мавсум иштирокчилари билан суҳбатлашмоқда.

Н. МУҲАММАДЖОНОВ олган сурат.

ИЖАРАЧИЛАР ДОВОН ОШДИ

Асл деҳқоннинг дастурхони доимо тўкин, турмуши фаровон бўлаверади. Айниқса, республикамиз мустақиллиги туфайли, деҳқоннинг орзулари ушалиб, хирмонига барака, хонадонига файз кира бошлади. Истиқлол берган неъматлар Сайхунободлик маришкорларни ҳам соҳага ижодкорлик билан ёндошишга, тажрибалардан оқилона фойдаланишга даъват этмоқда.

Тумандаги «Гулистон» жамоа хўжалиги аграр соҳанинг барча тармоқлари ихтисослашганлиги билан хўжаликлар орасида алоҳида ўрин тутади. Хўжалик деҳқон-фермерлар уюшмасига айлантирилгач, иш унуми ҳам, тармоқдан келаётган даромад манбаи ҳам кескин ошди. Ҳозир бу ердаги мавжуд бригадалар тажрибаси умумлашиб учта катта бўлимга барлашган.

Уюшма миришкорлари жорий йил ҳосилини нест-нобудгарчиликларсиз йиғиштириб олишга катта тайёргарлик кўрдилар. Бу долзарб ишда республика Вазирлар Маҳкамасининг «1996 йилда пахта йиғим-терими мавсумини ташкилий равишда ўтказиш чора-тадбирлари тўғрисида»ги қарори асосий дастурил амал бўлди. Шунга кўра хўжаликдаги хирмон жойлар, тош-тарози шийпонлар ва техника мавсумга тайёр қилиб қўйилди. Машина теримига мўлжалланган 800 гектар майдон атрофи тартибга келтирилди.

Шу кунларда хўжаликнинг учала бўлимида ҳам пахта йиғим-терими авжида. Ҳар куни 12-15 тонна оқ олтин далалардан хирмонларга жўнатилаяпти. Раъно Бердиёрова, Норбуви Одилова, Нарзигул Қобилова, Хосият Тангриева, Раъно Абдулқосимова, Буражаб Тўраева, Сафархол Жўраева сингари теримчилар кунига 100-115 килограммдан пахта териб, республикамизнинг улкан хирмонини бунёд этишда ўзларининг муносиб ҳиссаларини қўшмоқдалар.

Йиғим-терим мавсумида оилавий ижарачиларнинг ташаббуси алоҳида ўрин тутаётгани диққатга сазовор. Хўжаликнинг 2-бўлим тасарруфидаги Ўткир Иброҳимов бошчилик қилаётган оилавий ижарачилар долзарб мавсумнинг беш кунида зиммаларидаги план топшириқни ортиғи билан уддаладилар. Улар ҳосилдорликни 6 центнерга ошириб, баракали оқ олтин хирмонини яратишди ҳамда ижара пудратини афзалликларини яна бир бор меҳнатлари ила кўрсатишди.

— Уч йилдан буён II гектарда оила аъзоларим билан деҳқончилик қиламан, — дейди Ў. Иброҳимов. — Йил бошида об-ҳаво ноқулайликларидан бир оз чўчиганим рост. Бироқ меҳнат қилса, самараси бўларкан. Ҳозир ҳар бир ғўзадан 18-20 тадан кўсак етилган. Биринчи теримдаёқ режамиз уддаланди. Аммо режаларимиз катта. Республика Вазирлар Маҳкамаси қарорига кўра, пахта харид-нархларининг аниқ белгилаб берилгани ишчиларимиз кучига-куч қўшаяпти.

Илғор теримчиларимиз беш кунда 900-1100 сўмдан ҳақ олишди. Улар ҳар куни иссиқ овқат, чой ва бошқа зарур нарсалар билан таъминланяпти.

Ҳа, хўжалик далаларида кун сайин терим суръатига суръат қўшилмоқла. Теримчилар орасида эса янги-янги ташаббускорлар, илғорлар сафи ортяпти.

А. ҲАҚБЕРДИЕВ,
«Қишлоқ ҳаёти» мухбири.

ЯЙЛОВ ДАРҒАЛАРИ МИННАТДОР

«Яйлов чорвачилиги (қоракўлчилик, қўйчилик, уюр йилқичилиги ва туячилиги) ходимларини ижтимоий ҳимоя қилишнинг қўшимча тадбирлари тўғрисида»ги Президент фармони яйлов заҳматкашларига кенг имкониятлар яратиб, мушкулларни осон этмоқда.

Навоий вилоятининг яйлов чорвачилигида 24 мингдан ортиқ киши сидқидил меҳнат қилиб келмоқда. Хўжалик раҳбарлари билан касаба уюшмалари қўмиталари ҳамкорлигида тузилган шартномага кўра шароит ҳисобга олиниб, соҳа кишиларига қўшимча ҳақ тўланаяпти ҳамда 36 иш куни ҳисобидан меҳнат таътили берилмоқда. Конимех, Нурота, Томди ва Учқудуқ туманларининг чорвадорлари қийинчиликларни мардона енгиб, эл маъмурчилигига муносиб улуш қўшиш орзусида барча имкониятни ишга солмоқдалар. Метин иродали кишилар билан суҳбатлашсангиз улар Президентнинг ҳаётбахш фармонлари бозор шароитида меҳнаткашларни ижтимоий жиҳатдан ҳимоялашнинг мустаҳкам омилига айланганлигини мамнуният билан эътироф этадилар.

— Бола-чақам билан яйрабяшаётган уйимиз хусусий мулк сифатида бизга расмийлаштириб берилди, - дейди нуроталик чўпон А. Абдиев. - Ҳар йили касаба уюшмаси томонидан дам олиш уйларига йўлланмалар берилмоқда. Ўзимизнинг 5-10 та қўйимиз бор. Фарзандлар орзу-ҳавасини кўриб яхши ҳаёт кечиряпмиз. Баъзи қийинчиликлар эса аста-секин чекиниб бораяпти.

ШАРТНОМА НЕГА БАЖАРИЛМАЯПТИ?

Маълумки, республикамизда бозор иқтисодиётига ўтиш давом этмоқда. Янгича иш юритишнинг ўзига хос талаблари ва қонуниятлари мавжудки, бунда маҳсулот етказиб берувчи ва тайёрловчи ўртасида буйруқбозлик бўлмайди. Аксинча тенг шерикчиликни иқтисодий муносабатлар биринчи ўринга чиқаради. Ҳар бир ривожланган давлатда маҳсулот етказиб берувчи ва уни қабул қилувчи ўртасида муносабатлар икки томонлама имзоланади.

Шартномаларни бажариш Президент кўрсатмаларида, ҳукумат қабул қилаётган қарорларда алоҳида ўрин эгаллаётгани ҳам бежиз эмас. Буларнинг бари янгича тартибда ишлашга, иқтисодий ислоҳотларнинг бажарилишини таъминлашга қаратилгандир.

Афсуски, Қамаши туманидаги кўпгина хўжаликларнинг раҳбарлари зиммаларидаги масъулиятни чуқур ҳис қилмаётганга ўхшайдилар. Уларнинг баъзилари «ҳужжат хўжакўрсинга олдингидек бажармаса ҳам бўладиган қоғоз» деб қараётган бўлсалар керак.

Буни қўйидаги мисоллардан ҳам кўриш мумкин. Тумандаги 12 хўжалик гўшт тайёрлаш, 13 жамоа сут етиштириш, 7 таси эса тухум топшириш юзасидан тузилган 6 ойлик шартномаларни барбод қилдилар. 7 хўжаликда пилла сотиш режаси бажарилмади. Оқибатда туманда ўтган йилнинг шу даврига нисбатан 278,9 тонна гўшт, 1339,2 тонна сут, 346 минг дона тухум, 28,5 тонна пилла кам тайёрланди.

«Чим» жамоа хўжалиги (раиси Э. Аҳмедов) бу «баҳс» да биринчи ўринда туради. Жамоа меҳнаткашлари кўпгина яхши ишлари билан аввалари туманда намуна эдилар. Хўжаликда шартномага нисбатан гўшт тайёрлаш 13 фоизга, сут сотиш 27 фоизга бажарилди. Олти ойда давлатга 26 тонна гўшт, 217,6 тонна сут белгиланганидан оз топширилди. Тухум етказиб бериш режаси барбод бўлди. Шартномада 45 минг дона кўрсатилган эди, бирон дона ҳам топширилмади.

Зиммадаги мажбуриятни бажармасликда «Ғиштли» жамоа хўжалиги раҳбари О. Чориев ҳам қўшниларидан қолишмаслигини амалда кўрсатди. Шартномада белгиланган 12 тонна гўштдан бир тоннаси ҳам етказиб берилмади. Сут етиштириш режаси эса 26 фоизда қолиб кетди. Тухумни эса буткул унутиб қўйишди.

Бетга айтганнинг заҳри йўқ

Шунингдек, «Қорабоғ» жамоа ширкат хўжалигидаги ишлар ҳам (раиси Т. Абдиев) ўлда-жўлда. Ҳужжатларда белгиланган кўрсаткичларнинг ярми ҳам уддаланмади. Қорабоғлик паррандабоқарлар ярим йилда буюртмачилардан 76,5 минг дона тухум қарздор бўлиб қолишди.

Хуллас, туманда чорвачилик маҳсулотлари етиштириш ночор аҳволда. Жумладан «Тукбой» хўжалигида сут топшириш 25 фоизга бажарилган бўлса, Л. Муҳаммадиев номли жамоада 11 фоизда қолиб кетди. Биргина шу хўжаликнинг ўзи режада белгиланган 297,5 тонна сутни етказиб бермади. «Қоратепа», «Фарғона», «Оқработ», «Наврўз», Гагарин номли жамоа ва жамоа ширкат хўжаликларида ҳам қолоқликка йўл қўйилди. Эл дастурхонига юзлаб тонна оқлик ва гўшт етказиб берилмади. Бундан мутасаддилар виждони наҳотки қийналмаса! Сўраганга турли баҳоналарни рўкач қилишдан уялишмаса!

Маълумки, тармоқни юксалтиришнинг бош омили мустаҳкам озуқа заҳираси яратишда. Ниҳоятда орик, кам маҳсулдор моллардан мўлжалдаги гўштни ҳам, сутни ҳам олиб бўлмайди. Шу боис ярим йилда «Чим» жамоа хўжалигида ҳар бош сигирдан 242 килодан, Муҳаммадиев номли жамоада 158 килограммдан сут соғиб олингани ўта ачинарли ҳолдир. Унинг устига гўштга етказиб берилган бир бош қорамолнинг оғирлиги «Оқработ» да 106 килограммни, «Чим»да 115 килограммни. Муҳаммадиев номли хўжаликда 132 килони ташкил этди. «Уқбой»жамоа хўжалигидан гўштга топширилган «бурдоқи», ҳўкизлар бор-йўғи 89 кило тош босди, холос.

Юқоридаги рақамлар туман хўжаликларида тармоқ ўз ҳолига ташлаб қўйилганлиги, ташмалаш ҳамда хўжасизликнинг макони бўлиб қолганини англатади. Шу ўринда ҳақли савол туғилади: шартнома нима учун тузилади? Унга амал қилиш учунми ё хўжакўрсингами? Тармоқда аҳвол шу даражага келгунча наҳотки раҳбарлар ва мутахассислар лоқайдлик қилишди? Ёки улар ўзимнинг ишим битсин, ўзгаси бир гап бўлар қабилида иш тутишяптими?!

Абдулла БОБОЁРОВ,
«Қамаши ҳақиқати» газетаси муҳаррири.

Даволаш масканларида

«ГУЛШАН»ГА МАРҲАБО!

«Мен, Туркия фуқароси доктор Махмат Солиҳ Қовунжи, аёлим Ойтонхоним, наманганлик опам Маҳфиратхон, жияним Зарифахонлар билан «Гулшан» сиҳатгоҳида маза қилиб дам олдик. Саломатлигимизни мустаҳкамладик. Ҳакимлар, ҳакималар ва умуман шу ерда ишлайдиган каттаю-кичик саломатлик посбонлари хизматидан миннатдормиз. Яна бир келиш орзусида қайтаяпмиз».

«Мен, самарқандлик академик, Беруний мукофоти совриндори, Ўзбекистон ва Тожикистонда хизмат кўрсатган фан арбоби Маҳмуд Жўраевич Зокиров, «Гулшан»да даволаниб, кўнглим тўлди. Очиғи кўп сиҳатгоҳларда бўлиб, бу ердагидай ҳордиқ чиқармаган эдим. Санаторий шароитлари маъқул тушди. Хизмат кўрсатиш даражаси яхши».

«Биз, бир гуруҳ бухороликлар, Чортоқ курорт минтақасидаги «Гулшан» сиҳатгоҳига келдик. Айниқса, бу ерда халқ табобати йўлида даволаш ҳам борлигидан қувондик. Сиҳатгоҳ жамоасига раҳматимизни айтамиз. Ҳурмат билан Бухоро вилояти, Пешку тумани, «Бухоро» жамоа хўжалиги аъзолари номидан Н.Жумаев, И.Маликов, С.Мурадов».

Таклиф ва мулоҳазалар дафтарини варақлаб, бундай дил сўзларини нафақат серқуёш Ўзбекистонимиздан, балки Қирғизистон, Қозоғистон, Тожикистон, Россия мамлакатлари каби ҳамдўстлик давлатлари фуқаролари томонидан ҳам битилганини ўқийсиз. Биз ҳикоя қилаётган бу сиҳатгоҳ республика Қишлоқ хўжалик вазирлигининг «Ўзколхозздравница» бирлашмасига қарашли бўлиб, Наманган вилоятидаги машҳур Чортоқ маъданли сув мажмуида 1988 йили жуда кўпчилик аҳолининг талаб ва истакларига биноан 200 ўринли санаторий сифатида иш бошлаган.

— Ўшандан буён 25 минг нафардан зиёд киши саломатлигини тиклади, — дейди сиҳатгоҳ бош ҳакими Турсунбой Муродуллаев. — Дам олувчиларга Давлатали Болтабоев, Тошпўлат Тўхтабоев, Каримжон Шарипов, Зуҳрахон Жўраева, Ҳамрохон Умарова, Роҳилахон Қобулова, Оминахон Ражаббоевалар каби олий тоифали, биринчи даражали шифокорлар, ўрта ва кичик тиббиёт ходимлари сидқидил хизмат қилишяпти.

Теварак-атрофи боғ-роғларга бурканган, қир-адирликлар бағридаги Чортоқсой соҳилида жойлашган бу саломатлик масканн денгиз сатҳидан 830 метр баландликда бўлиб, бағоят хушманзара, сўлимлиги билан ажралиб туради. Инсон учун ғоят фойдали, шифобахш бўлган Чортоқ маъданли суви билан даволанилади.

Бу ерда асосан беш хил турдаги хасталикларга чалинганлар шифо топишмоқда. Таянч-ҳаракат аъзолари — суяк, бўғин, пай ва мушаклар хасталикларини малакали мутахассислар кўрикдан ўтказиб, даволайдилар. Асаб ва асаб толаларининг шамоллаши, неврит, пликсит каби ўнга яқин шу турдаги дардмандлар ҳам бу ерда малҳам топишяпти. Шунингдек, ошқозон-ичак хасталикларидан деярли барчасига ҳам имкон қадар шифо улашилаётир. Аёлларда учрайдиган гениколотик инсон терисидаги ўзгаришлар билан боғлиқ турли хасталиклар ҳам даволанилаяпти.

— Бир вақтлар Чортоқ санаторийси очилганида йўлланмалар етишмаслиги муаммоси пайдо бўлганди, — дейди Наманган вилояти ижтимоий таъминот бошқармаси бошлиғи Маҳмуджон Абдуллаев. — Ўшанда қишлоқ хўжалик вазирининг ўринбосари эдим. Маслаҳатлашиб, «Чортоқ» санаторийси ёнида яна бир шундай сиҳатгоҳ қуришни мўлжалладик. Бу таклиф мутассадди ўртоқлар томонидан қўллаб-қувватланди. Шу тариқа ҳамма қулайликлари бўлган замонавий усулдаги тўрт қаватли сиҳатгоҳ қурилди. Мамлакатимизнинг атоқли давлат арбоби Шароф Рашидович Рашидов назарлари тушган ва у кишининг таклифлари билан «Гулшан» номи берилган қишлоқ ҳудудидаги ана шундай сиҳатгоҳ бугун кишилар хизматида. Ўзбекистонимизнинг шаҳар ва қишлоқларидангина эмас, балки ҳамдўстлик мамлакатларидан ҳам дам олувчилар аримайди.

Мазкур масканда асосий даволовчи омил шафобахш минерал сув ванналаридан ташқари турли хил физиотерапевтик муолажалар, парафин-озакрит, массаж, парҳез таомлар, даволаш бадантарбияси, турли хил даволовчи душлар, доривор ўсимликлар қайнатмалари билан даволаш, ошқозон, ўн икки бармоқли ва йўғон ичакларни ювиш, халқ табобати усуллари билан даволаш муолажалари мавжуд. Сиҳатгоҳда аёллар гинекологик касалликларини даволаш хонаси, тиш даволаш ва қуйиш хонаси, клиника-биохимик лаборатория, рентген, ФГДС текширув хоналари ишлаб турибди.

Ҳар куни бу ерга даволанувчилар ташриф буюришади. Уларга умрининг асосий қисмини эл саломатлигини муҳофаза қилишга бағишлаётган жонкуяр инсон Турсунбой Муродуллаев бошчилигидаги меҳридарё саломатлик посбонлари пешвоз чиқиб, ҳужжатларини расмийлаштириб, бир-икки кишилик хоналарга жойлаштиришади. Сўнг муолажалар бошланади. Даволанувчилар 230 ўринли ошхона ва маданият саройи, кино, видео зали, 2000 нусхадаги кутубхона хизматидан фойдаланишади. Фарғона водийсининг хушманзара жойларига саёҳатларга боришади.

«Гулшан»га марҳабо! Йўлланмаларни касаба уюшмалари орқали ёки шу ердан исталган тарзда олиш имкони бор.

А.ҚОРАБОЕВ,
«Қишлоқ ҳаёти» мухбири.

* * *

СУРАТДА: «Гулшан» сиҳатгоҳи бош ҳакими Турсунбой Муродуллаев даволанувчилар даврасида.

ШИНҒИЛ ХАБАРЛАР

• БОЙСУН. Зарбанд қишлоғига Хўжамайхона булоғидан тоза ичимлик суви келтирилди. Бу шифобахш булоқ сувидан етти минг киши баҳраманд бўлди.

• АНДИЖОН. Асака туманидаги «Шарқ ҳақиқати» жамоа хўжалигида мактаб, болалар боғчаси ва турар-жой бинолари бунёд этилди. «Устод» маҳалласи кўчаларига сув, электр ва табиий газ келтирилди.

• ҚОРАҚАЛПОҒИСТОН.

Нукус спирт заводида этил спирти ишлаб чиқарилмоқда. Шу вақтга қадар этил спирти четдан келтирилар эди. «Нукусдон» ҳиссадорлик жамияти ташаббуси билан бунёд этилган бу корхонада ҳар куни 4 тоннага яқин спирт чиқарилади.

• СИРДАРЁ. Республикамиз мустақиллигининг беш йиллиги арафасида Сирдарё аҳолисига Жанубий Кореянинг «ДЭУ-телеком» фирмаси ҳамкорликда қурилган катта қулайликларга эга бўлган электрон телефон станциясини фойдаланишга топширди. Станцияда 40 минг телефон нуқтаси мавжуд. Гулистон, Янгиёр, Бахт ва Ширин шаҳарлари янги алоқа тизимига уланди.

• НАМАНГАН. Тўрақўрғон туманида гугурт фабрикаси ишга тушди. У йилига 130 миллион қути гугурт ишлаб чиқаради. Фабрикада юз нафардан ортиқ киши меҳнат қилмоқда.

Биз улкан маънавият ворисларимиз

ҚАЙТАРИЛГАН БОЙЛИКЛАР

Ўзбекистон Давлат санъат музейида очилган кўргазма шу номда аталиши бежиз эмас. Илгарилари халқимизнинг ноёб мероси, нафосатга бой маданияти чет элларга ўтиб кетаверар, бирортасини қайтариб бўлмасди. Эндиликда ўз ҳуқуқимиз ўзимизда, мустақилликка эришганимиздан буён кучимизга куч қўшилиб, мамлакатимиз ҳар томонлама бойиб, маданиятимиз ҳам ривожланмоқда.

Халқ бойликларини талон-тарож қилмай, сергак туришда божхона ходимлари хизматидан фахрлансак арзийди. Маълумотларга кўра, 1991-1996 йиллар орасида четга ўтиб кетаётган маданият намуналаридан 2000 дан зиёди қайтариб олинган. Шулардан саралаб, 500 ашё кўргазма намоишига қўйилган. Булар каштачилик, чиннисозлик, заргарлик, гиламдўзлик, маъданга бадиий ишлов, маиший-турмуш ва диний-ибодат буюмларидан иборатдир.

Ушбу кўргазма асарлари Маданият вазирлигининг кўчма жамғармаси сирасига киради. Шундай кўргазмалардан ўтган йили биринчиси, мустақилликнинг беш йиллиги айёми арафасида эса иккинчи кўргазма ҳам санъат музейида очилиши санъат мухлисларини хушнуд этаётир. Буниси олдинги кўргазмадан катта фарқ қилади. Биринчи кўргазмада фақат Марказий Осиё халқлари маданиятидан намуналари эди. Мазкур кўргазмада на фақат Марказий Осиё, Узоқ Шарқ, Ғарбий Оврўпо ва Россия маданияти ва санъати намуналари ҳам борлиги Туркистон заминида кўп миллатли инсонлар яшаётганидан дарак беради.

Қайтарилган бойликлар орасида кумуш, рангли шиша, тилла суви юритилган маъданлар, қимматбаҳо тошлардан ясалган зебгардон, тумор, сопрорук, сочбаргак, бешик безаклари, билак узук, зирак, маржон каби буюмлар бор.

Шунингдек, кўргазмада Туркманистон Республикаси санъатига оид хуржун хиллари, ўтов безаклар, кўчманчиларга мўлжалланган қоп-қопчиқ ва буғчомалар, маъданда акс этган, чиройли, бежирим камарлар, Узоқ Шарқ халқлари чинни буюмларигача кўриш мумкин. Булар XIX-XX асрларда яратилган бўлса-да ҳар бир халқнинг қадимдан сақлаб келинган миллий анъанаси, ўз миллий одатларига бўлган ҳурмати-эътиқодларини сезиш қийин эмас.

Кўргазмада кенг ўрин берилган Ғарбий Оврўпо ва Россия мамлакатлари санъатига синчковлик билан назар ташласак, санъатнинг яна бир оламларига дуч келгандек бўламиз. Тўрт-беш аср илгари кашф этилган бутхоналар учун хоч, икон, маъданга зарб этилган пайғамбар, Биби Марьям, Исо тасвирлари (бир қанча икон ранг тасвирлар) музейдаги Ғарбий Оврўпо ва рус санъати бўлими ғоявий-мазмунини янада тўлдиради. Айрим бронзадан ясалган ҳайкалчалар ва бўртма тасвирлар, бу мамлакатларда бронза қуйма манъати XIX асрнинг бошларида ривожланганлигини билдиради. Шу даврда ҳайкалтарошлик ва чиннисозлик ҳам яхши йўлга қўйилганди.

Самоварлардан бир қанча турлари санъат мухлисларида қизиқиш уйғотяпти. Катта-кичик, ҳатто энг жажжи мис самоваргача кўрсатилган. Юқорида зикр этилган моддалар самоварларда яққол кўзга ташланиб, худди нақшларни эслатади. Утхонали, кўмир ва керосин билан сув қайнатадиган самоварлар, Романовлар сулоласи даврида XYIII-XIX асрларда ишлаб чиқарилган. Самовар ватани кейинчалик Тула шаҳри бўлиб қолган. Лекин шуни унутмаслигимиз керакки, самовар Ғарб мамлакатларидан ҳам олдин Шарқ мамлакатларидан бири Туркистон заминида яратилганди. Айтишларига кўра, Қумғон самоваримиздан Ғарб мамлакатлари ўрганиб, сўнг самовар кашф этишган.

Халқ ҳунармандлари, усталари кашф этган буюмлардан яна бири аёллар сумкаси эди. Бу аллақачон бизда яратилган бўлиб, халқимиз уни «от тўрва» деб атаб келган. Фақат отлар учун бўлиб, унга ем бериб турилган. Шундай қилиб, диёримизда, санъатнинг туб илдизи яратиларди-ю, ўз вақтида уни қадрига етилмас, лоқайдлик туфайли ўзга юрт ўзлаштириб олаверар, ўзимиз яратишга яратиб, самарасидан бефойда қолавердик. Бундай далилларни кўплаб келтириш мумкин. Буни божхона ходимлари қайтариб қолган буюмлардан ҳам билса бўлади. Шундан билсак ҳам бўладики, аллақачон ўзимизда кашф этилган, худди тундаги тўлин ой, тонгда чиқаётган қуёшни эслатувчи мис баркашни ҳам ўша тарафдаги усталар XIX асрда ҳажман бизнинг мисбаркашимиздек, лекин нақшсиз яратишга улгуришганлиги кўргазмадан аён бўлиб қолди. Бу санъат буюмлари қайсидир хонадонларда сақланиб, муҳтожликданми ёки керак эмаслигиданми кимларгадир сотилган-у, бу бебаҳо, тадқиқот талаб бадиий, ҳунармандчилик буюмлари хорижга ўтиб кетаётганида ушлаб қолинган. Энди бари халқимизга хизмат қилмоқда.

Маҳмуд АҲМЕДОВ,
Санъатшунос.

Жомбой туманида «Сабина» хусусий ишлаб чиқариш фирмаси иш бошлаганига ҳам анча бўлди. Ўтган вақт ичида корхонанинг маҳсулот етиштириш ҳажми бир неча баробар ортди. Моҳир усталар ишга келди. Эндиликда у ерда 1 тонна шиша синиғидан 400 дона чиройли шиша буюмлар тайёрланмоқда. Иш жараёни 2 сменада давом этмоқда. 21 кишидан иборат бу жамоа ишлаб чиқарган хилма-хил вазаларга кундан-кунга талаб ортиб бораяпти. Жамоанинг бу қадар тез эл назарига тушишида унинг бош раҳбари Фаррух Акромовнинг хизматлари катта бўлди. Ҳозир ишчиларнинг ўртача иш ҳақи 2500 сўмдан кам эмас.

СУРАТЛАРДА: 1. Фирмада ишлаб чиқарилаётган ноёб маҳсулотлар. 2. Бригадир Шоди Салимов ваза тайёрлаяпти.

Зоир Хол МИРЗО ўғли олган суратлар.

ХАНДАЛАР

ГАПНИНГ РОСТИ

Афанди сув сотувчига деди:

— Ярим стакан сув беринг.

— Нега ярим стакан?

— Чунки, барибир, сиз ярим стакан қўясиз-да! — жавоб берди Афанди.

КУЛА-КУЛА ЎЛАСИЗ

Сотувчи харидорлардан бирига «Кулгили ҳикоялар» китобини узатиб:

— Шу китобни олинг, жуда қизиқ ўқиб кула-кула ўласиз, деди.

— Ўзингиз буни ўқиганмисиз? — сўради харидор.

Уларнинг гапига қулоқ солиб турган Афанди:

— Ўқиган бўлса, тирик қолармиди, — деди.

ТЎҒРИ МАСЛАҲАТ

Бир бемор Афандига ҳасрат қилди:

— Ўзимни иккита докторга кўрсатган эдим, иккиси икки хил маслаҳат берди, бири денгизга бор дейди, иккинчиси пиёда юр! — дейди.

— Унда денгизга пиёда бора қолинг, — деди Афанди.

ИБН СИНО САБОҚЛАРИ

ШОТУТ

Халқ табобатида шотут оғиз ва томоқ шишларини қотиришда ишлатилади. Барглари эса томоқнинг икки томонидан чиққан шишларга ва томоқ оғриқларига қарши ишлатилса фойдалидир. Шотут баргининг суви билан оғиз чайилса, тиш оғриғига фойда қилади. Шуни таъкидлаб ўтиш жоизки, тутнинг ҳамма ҳилини овқатдан илгари ейиш керак, шунингдек улардан меъдага зарар етмайди. Шотутнинг овқатлиги кам бўлишига қарамасдан, у овқатга иштаҳа очувчи ҳисобланиб, овқатни тез ўтказади ва тез чиқаради. Тутнинг ҳамма хиллари ҳам сийдикни ҳайдовчидир. Агар сиз тут, ток ва қора анжирнинг баргларини ёмғир сувида қайнатиб ишлатсангиз сочингизни қорайтиради.

ЎРИК

Халқ табобатида ўрик юрак оғриганда ҳафақон касаллигида кенг қўлланилади. Унинг мағзидан чой дамлаб ичиш тавсия қилинади. Ўрик шафтолидан кўра меъда учун мувофиқроқдир. Айниқса, туршакнинг суви ташналикни қондиради. Совуқ мижозлик кишилар эса ўрикни тоза асал билан истеъмол қилсалар фойдаси катта бўлади. Шунингдек, иситилган туршак иситмаларга фойда қилади.

ЛИМОН

Лимон халқ табобатида ҳам тиббиётда ҳам кенг қўлланиладиган доривор мева ҳисобланади. Бу ўсимлик халқ табобатида қон босими кўтарилган ҳолларда уни пасайтирувчи дори сифатида ишлатилади. Медицинада эса витаминлар етишмаслиги сабабли келиб чиқадиган касалликларни даволашда ишлатилади. Лимон шарбати безгак билан оғриган беморнинг иситмасини тушириш, чанқоқни қондиришда фойда беради.

Шунингдек, лимон тери касалликларини даволашда ҳам фойдаланилади. Лимоннинг суви рангни тоза қилиб сепкилни кетказади. Қайнатмаси эса оғиз ҳидланишини кетказади ва семиртиради. Қобиғини оғизда тутиб турилса ҳам ҳидни кетказади. қобиғини кийимга қўйилса, куя тушишидан сақлайди. Лимоннинг ёғи асабнинг бўшашганида фойдалидир. Эзиб олинган суви кўздаги сариқни кетказади, ҳафақонни босади. Лимоннинг мураббоси томоққа ва ўпкага даводир. Унинг япроқлари меъда ва ички аъзоларни кучли қилади. Қобиғини овқатга солса, ҳазмга ёрдам беради. Лимоннинг қайнатмаси қусишни қолдиради. Лимоннинг олдидан ва кетидан овқат ейиш маслаҳат берилмайди. Илмий тиббиётда лимон ва унинг шарбати ошқозон-ичак касалликларида, баданда минерал тузларнинг алмашинуви бузилганда истеъмол қилинади. Лимон шарбати томоқ оғриғи фарингит касалликларини тузатишда ёрдам беради.

ЖИЙДА

Жийда меваси ва унинг дамламаси болаларда учрайдиган ич кетишга қарши, нафас йўллари шамоллаганда, ошқозон-ичак касалликларини даволашда қўлланилади. Жийда ҳар қандай оқаётган нарсани тўхтатади. Унинг буриштиришда ва ични қотиришда қуввати дўлананикидан кўпроқдир. Жийда иссиқдан бўлган йўталга ҳам даводир. Жийда кўп сийишга қарши фойдалидир. Жийда ични тўхтатиб, сафродан бўлган ичак шилинишида фойда қилади.

ДЎЛАНА

Дўлана киши толиққанда, уйқусизликда, юрак атрофида оғриқ пайдо бўлганда даводир. Дўлана сафрони тўхтатади. Бошқа меваларга нисбатан суюқликларни оқишини тезроқ тўхтатади. Дўлана ични тўхтатиб, сийдик тутилишини туғдирмайди.

АНОР

Нордон анорнинг шарбати сафрони босади ва чиқиндиларнинг ички аъзоларга оқимини тўхтатади. Анор пўстининг куйдирилгани жароҳатлар учун фойдалидир. Анорнинг нордон-ширини олма ва беҳига қараганда меъда учун фойдалироқдир. Анорнинг уруғи асал билан бирга тиш оғриғига ва қулоқ оғриғига фойда қилади. Ҳамда у бурун ичига суртиладиган дори ҳисобланади. Унинг уруғини янчиб, асал билан истеъмол қилинса оғиз оғриғига фойда. Ширин ва аччиқ анорнинг сувини асал билан қўшиб, бир неча кун офтобга қўйилса кўздаги ҳароратга ва кундузи кўрмай қолишга даво. Нордон анор эса кўкрак ва томоқни дағаллаштиради ва аксинча ширини юмшатади ва кўкракни қувватлантиради. Уруғини ёмғир суви билан қўшиб ичилса, қон тупиришда фойдали. Анорнинг нордони ҳам ширини ҳам пешноб ҳайдовчидир. Иситмалаган киши анорни овқатлангандан сўнг истеъмол қилиши керак.

1996 — Амир Темур йили

САҲНАДА СОҲИБҚИРОН СИЙМОСИ

Амир ТЕМУР таваллудининг 660 йиллигига бағишлаб республикамиз халқ театрлари ҳам янги саҳна томошаларини тақдим этишмоқда. Яқинда Шаҳрисабз халқ театри ижодий жамоаси Солижон Пўлатов асари асосида саҳналаштирилган «Оқсарой» спектаклини мухлислар ҳукмига ҳавола этдилар. Уч парда саккиз кўринишдан иборат, Оқсарой мажмуасининг қурилишига бағишланган, улуғ бобокалонимиз Амир Темурнинг бунёдкорлик ишлари акс эттирилган мазкур спектаклни режиссёр, Ўзбекистонда хизмат кўрсатган маданият ходими Элмурод Боймуродов саҳналаштирган. Саҳна безакларини рассом Тошпўлат Номозов ишлаган.

* * *

УРГУТ туман халқ театри ижодий жамоаси ҳам Амир Темур ҳаёти ҳақида ҳикоя қилувчи драматург Фарҳод Аҳмедовнинг «Сўнгги кеча» драмаси асосида яратилган спектаклни намойиш этдилар. Асосий ролларни М.Мансурова, О.Қулиев, Р.Аҳмедов, А.Жўраев, Б.Носировлар талқин этганлар. Спектаклни иқтидорли режиссёр Самандар Қандаҳаров саҳнага олиб чиққан.

* * *

БАЛИҚЧИ туман театр студияси ижодий жамоаси ҳам Амир Темур таваллудининг 660 йиллигига бағишлаб «Мовароуннаҳр салтанати» деб номланган театрлаштирилган томошани намойиш эта бошладилар. Иқтидорли режиссёр Алижон Асқаров саҳнага олиб чиққан томошада Самарқандни бунёд этиш, уни мўғиллар зулмидан озод этилиши ҳаяжонли саҳналарда ифода этилади.

С.СИРОЖИДДИНОВ.

ЭМАЛЬ БЎЁҚЛАР КЕРАКМИ?
МАРҲАМАТ!
Тошкентдаги ташкилот нақд пулсиз ҳисоб-китоб қилиш йўли билан турли рангдаги эмаль бўёқларни сотади.
Телефон:
77-72-73.

Бош муҳаррир Неъмат ЁҚУБОВ
Рўзнома таҳрир ҳайъати: Расулмат ҲУСАНОВ, Мирзажон ИСЛОМОВ, Маҳмуд МИРЗАЕВ, Эрқул ЗИКРИЁЕВ, Сиддиқжон МУҲАМЕДЖОНОВ, Мирғиёс ҚАЮМОВ (бош муҳаррир ўринбосари), Суннатилла САЙДАЛИЕВ, Обиджон ҒОФУРОВ (масъул котиб), Равшан БОБОМУҲАМЕДОВ.

ҲОМИЙ:
«Ўзқишлоқхўжаликтаъминоттузатиш» давлат—ширкат қўмитаси
«Қишлоқ ҳаёти» — «Қишлоқ ҳақиқати» газетасининг вориси

МАНЗИЛИМИЗ: 700083, ТОШКЕНТ, МАТБУОТЧИЛАР КЎЧАСИ, 32
ТЕЛЕФОНЛАР, Муҳаррир ўринбосарлари — 33-44-43, 33-16-27. Масъул котиб — 33-09-93. Деҳқончилик бўлими — 36-56-35, 36-54-51. Ижтимоий ҳаёт бўлими — 36-56-34. Маданият, адабиёт ва санъат бўлими —36-56-36. Ахборот ва спорт бўлими — 36-54-54. Шикоят, хат ва маъмурий органлар бўлими — 36-54-52.

Рўйхатдан ўтиш тартиб рақами 6. Буюртма Г— 0494, ҳажми 2 босма табоқ. Офсет усулида босилган, қоғоз бичими А-2. Босишга топшириш вақти 21.00. Босишга топширилди 19.30

«Шарқ» нашриёт-матбаа концерни босмахонаси. Корхона манзили: «Буюк Турон» кўчаси, 41-уй. Газета IBM компьютерида терилди ва саҳифаланди. 1 2 3 3 4 6.